

קובץ
באר התורה

(קנ)

פרשת ויחי

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

יו"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

תוכן הענינים:

- 5.....בדין ברכת שבע ברכות שלא בבית החתן.
- 33.....אם זה בבית הורי החתן.
- 33.....אם זה בבית סב החתן אם מקורב אליו.
- 34.....אם שכרו אולם.
- 36.....אם שכרו בית מלון.
- אם בן אשכנז שנמצא בשבע ברכות של בני ספרד יכול לברך השבע ברכות
37.....
- אם רוב המנין מבני אשכנז האם אפשר לברך שבע ברכות אף שלא בבית
החתן. 42.....
- 43.....האם אפשר לענות אמן למי שלא מברך.
- 44.....האם מותר להתפלל באולמות תפילת ערבית.
- 54.....אם צריך לעשות תפילת מעריב לפני החופה מדין תדיר קודם.
- 55.....עשיית מלאכה במוצאי שבת מכתב לספר הליכות משה.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

יוצא לאור

לעילוי נשמת זקנתי הרבנית הצדקנית

מרת עליזה עישה בת לאוני ע"ה

אשת חבר

לזקני מרן הגר"א פורת טהרני שליט"א

נלב"ע כ' שבט תש"פ

לעילוי נשמת האשה הצדקנית אם זקני

מרת עישא אליז בת איזה אביטבול ע"ה

נלב"ע ד' תשרי תשפ"א

ת.נ.צ.ב.ה

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

בדין ברכת שבע ברכות שלא בבית החתן

איתא בגמ' בסוכה דף כה ע"ב, ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב, חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעה, מאי טעמא, משום דבעו למיחד, וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה, אין שמחה אלא בחופה, וליכלו בסוכה וליחדו בחופה, אין שמחה אלא במקום סעודה. וליעבדו חופה בסוכה, אביי אמר משום ייחוד, ורבא אמר משום צער חתן, מאי בינייהו איכא בינייהו דשכיחי אינשי דנפקי ועיילי להתם, למאן דאמר משום ייחוד ליכא, למאן דאמר משום צער חתן איכא, א"ר זירא אנא אכלי בסוכה וחדדי בחופה וכ"ש דחדדי ליבאי דקעבידנא תרתי, ופירש"י צער חתן שהמקום צר ופתוח שאין לה אלא שלש דפנות ובוש לשחק עם כלתו עכ"ד. ומבואר דאין שמחה אלא בחופה.

וכתבו שם בתוס' בד"ה אין שמחה אלא בחופה, וז"ל: מכאן משמע דאם יצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו, והלכיים לאכול בבית אחר דאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון דאין שמחה אלא בחופה, ובפ"ק דכתובות (דף ז: ושם) אמרינן נמי מברכין ברכת חתנים בבית חתנים משמע דוקא במקום חופה דהוא בית חתנים. וכתבו התוס', שיש לדחות, מיהו אין ראייה משם דדלמא לאפוקי מדרכי יהודה קא אתי דאמר אף בבית האירוסין מברכין אותה. ע"כ הערתם, ולפי"ז אפשר לברך שבע ברכות אף שלא בבית החתן, ובתוס' לא מבואר מה הכריעו בזה לדינא.

עוד כתבו שם בתוס', בזה"ל: וצריך לדקדק מה היא חופה פעמים שאפילו ברחוב העיר מברכין אותה כשהעם מרובין ואין יכולין ליכנס בבית, אלא מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי ליה חופה ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה עכ"ל.

וכדברי התוס' באור זרוע (הלכות סוכה סימן רצט) וז"ל: ונראה שמקום שעיקר ישיבת חתן וכלה קרי לה חופה, ולא מקום העשוי לאקראי בעלמא ושם הוא דמברכין ברכת חתנים כל שבעה, וכבר היה מעשה שהיו סעודים החתן ושושבינין במקום אחר שלא בבית החופה, ולא הניח רבי' יצחק בר' אברהם לברך שבע ברכות מהך דשמעתין עכ"ל, וכן כתב במרדכי (סוכה סימן תשדמ) וז"ל: אין שמחה אלא בחופה, מכאן מדקדק בספר אור זרוע שאם יוצא החתן מחופתו ואפילו כלתו עמו והולכין לאכול במקום אחר שלא בבית החופה שאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים, ובפ"ק

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

דכתובות נמי אמירנן מברכין ברכת חתנים בבית חתנים משמע במקום חופה שהוא עיקר ישיבת חתן וכלה כל ז' ימי המשתה, וכבר היה מעשה שיצא וסעד החתן ושושביניו וחבורתו שלא במקום חופתו ולא הניחם ר"י בר' אברהם לברך וכו' עכ"ד, ומבואר מדבריו שאין לברך ברכת חתנים אלא בבית חתנים שהוא מקום החופה, משום שיש שם חופה, ולכאורה לדבריו יהיה מהני אף אם החופה תהיה במקום אחר.

וכעיקר שיטת התוס' שאין לברך ברכת חתנים אלא במקום חופה, כן הוא לדינא שיטת הראב"ד בשו"ת תמים דעים (סימן קפט) וז"ל: ולא מברכין ז' ברכות אלא בחופה ובתוך שבעה לחופה דאין שמחה אלא בחופה עכ"ל, ומבואר כשיטת התוס' שבשביל לברך שבע ברכות בעינן חופה, וכן כתב בחידושי הרמב"ן בכתובות דף ח' ע"א וז"ל: שמעתי שאין לברך ברכת חתנים ולא אשר ברא אלא בחופה שאין שמחה אלא בחופה כדאמרינן במס' סוכה יעו"ש, וכן כתב הרא"ה בכתובות דף ז' ע"ב וז"ל: נראה שאין מברכין ברכת חתנים אלא בחופה כדאמרינן התם בסוכה עכ"ד, וכן כתב בחידושי הרשב"א בכתובות דף ח' ע"א וז"ל: ואין מברכים ברכת חתנים אלא בחופה לפי שאי מברכין אלא מחמת שמחה, ואין שמחה אלא בחופה כדאמרינן במסכת סוכה דף כה ע"ב חתן וכל השושונין פטורין מן הסוכה ואקשינן וליתבו בסוכה וליחדו בסוכה ופרקינן אין שמחה אלא בחופה אלמא אין מברכין אלא בחופה, וכן אין מברכין אשר ברא, אלא כל שבעה ובחופה שאף היא מכלל ברכת חתנים היא, אבל שהשמחה במעונו אינה מכלל ברכת חתנים ומברכין אותה חוץ לחופה עכ"ל. וכן כתב בחידושי הריטב"א שם. ובעיקר דעת הרשב"א שכתב שאין מברכים ברכת חתנים אלא בחופה, אמנם בחידושי הר"ן בכתובות דף ז' ע"ב שכתב בשם הרשב"א שאם לן בעיר אחרת שפיר חשיב במקום החופה וז"ל: וכתב הרשב"א נ"ר שאלו שנושאין נשים במקום א' ובתוך ימי השבוע הולכין למקום אחר, דאין מברכין ברכת חתנים אלא באותו מקום שדעתם ללון הלילה, ואע"פ שלא נשא אשה באותו מקום עכ"ל, ומבואר דאזלינן בתר השינה, וי"ל דבכה"ג שישנים שם הרי יש קביעות ושמחה יתירה.

וכדברי הריטב"א ועוד, כן כתב באגודה (סוכה פרק ב' סימן טז) וז"ל: פר"י משמע מכאן דאם חתן יוצא מחופתו ואפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון דאין שמחה אלא בחופה, ומקום דעיקר ישיבת חתן וכלה קרוי חופה ולא במקום העשוי

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

לאקראי בעלמא עכ"ל, וכן כתב באהל מועד (דרך תשיעי נתיב ה) ובצרוור החיים (עמ' קעה) ובריקנאטי (סימן רלג).

ואמנם בר"ן בסוכה דף יא ע"ב מדפי הרי"ף כתב בזה"ל: חתן והשושבינין פטורין מן הסוכה, משום דעוסקין במצוה הן, ובגמרא פרכינן עלה ואמאי וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה, ומפרקינן אין שמחה אלא בחופה, פ' ואפילו באותה חצר עצמה כי הכא דפטורין מן הסוכה סתמא קאמרינן אע"פ שהסוכה בחצר שדרים בה אפ"ה אין שמחה אלא בחופה, וכתבו בתוס' (ד"ה אין) דמהא שמעינן שאם יוצא חתן מחופתו אפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים דאין שמחה אלא בחופה, ומשמע דאפילו באותה חצר עצמה כדכתבינא, ובודאי שהמחה במעונו אומרינן אותה אפילו שלא בחופה דהא מכי רמו שערי באסיתא אמרינן ליה (כתובות ח.) דליכא חופה וכיון שכן י"ל דאפילו שלא במקום חופה מברכין ברכת חתנים דהא ברכה אע"ג דמשום שמחה קא אתיא לא תליא בחופה, והכא הכי קאמרינן דעיקר שמחה ליתא אלא בחופה, וכך נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן שהחתן או הכלה הם שם, אבל מ"מ יש לחוש לדברי רבותינו בעלי התוס' עכ"ל, ומבואר דהמנהג לברך אלא דיש לחוש לדברי התוס' שאין לברך אלא בבית חתנים.

ואמנם דבריו נסתרים ממש"כ היא גופיה בכתובות דף ג ע"א בדפי הרי"ף בזה"ל: וכתב הרמב"ן ז"ל ושמעתי שאין לברך ברכת חתנים, ולא אשר ברא, אלא בחופה שאין שמחה אלא בחופה כדאמרינן במסכת סוכה עכ"ל, וצ"ע.

ומ"מ מבואר מדברי הר"ן שהבין בדברי התוס' שאין לברך חוץ מבית חתנים, וכן הבין בשו"ת שמש ומגן ח"ג חלק אבן העזר סימן כד יעו"ש, [ומכל מקום מוכח מדבריו מהא דהמנהג לברך בכל מקום שאין הלכה כן, שהמנהג היה לברך בכל מקום].

וכן משמע בדעת התוס' מפסקי התוס' בסוף מסכת סוכה אות נז שכתבו בזה"ל: אם החתן וכלה יוצאים לבית אחר אין מברכין שם שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים עכ"ל, ואמנם בנוסחות כת"י הוסיף, חתן המוליך כלתו ממקום למקום הוי שפיר מקום החופה ומברך ז' ברכות עכ"ל, והיינו כיון דסו"ס הוי מקום מיוחד ממילא איכא שמחה בבית חתנים ואפשר לברך שם שבע ברכות, ואמנם בב"י העתיק את פסקי התוס' בגמ' כתובות (לא)

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

כשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא בבית חתנים. ועיין בזה לקמן.

ובתוס' רבינו פרץ בסוכה שם כתב וז"ל: אין שמחה אלא בחופה, משמע דחתן היוצא מחופתו בבית אחר אפילו כלתו עמו לא יברך שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים וכו' ומיהו ודאי יש לנו לומר דמברכין ברכת חתנים ושהשמחה במעונו ואפילו בבית אחר כיון שהחתן והכלה הלכו לאכול בתוכו וכו', ומהכא ליכא ראייה דה"ק אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח החופה אלא כדי לאכול בסוכה, אבל אם הולך לגמרי בבית אחר הוא וכל החבורה אחריו כיון שנוהג החופה שם יכול לברך ברכת חתנים, וכן היה מעשה באדם שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכו ר"י לברך ברכת חתנים וכן עמא דבר עכ"ל, הרי לן דהמנהג וכך הוא הדין לברך ברכת חתנים אפילו שהחתן והכלה הלכו לעיר אחרת.

וכן הוא שיטת הרא"ש (סוכה פ"ב סימן ח) וז"ל: משמע מכאן דאם החתן יוצא מחופתו ואפילו כלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר אין מברכים שהשמחה במעונו ולא ברכת חתנים כיון שאין שמחה אלא בחופה וכו', והקשה בזה, וצ"ע מה היא החופה אי במקום שמברכין ברכת נישואין דהיינו תחילת נישואין ולכך קרי ליה חופה אי אפשר לומר כך דלפעמים שמברכין אותה ברחוב העיר כשהעם מרובין אלא במקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי ליה חופה ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא ושם מברכין ברכת חתנים כל שבעה ונוהגין באשכנז שעושיין אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה, ונראה דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה הולכים לאכול בבית אחר, דהכי פירושו הכא אין שמחה אלא בחופה כיון שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה, ואח"כ חוזר לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו ועושים אותו בית עיקר, גם שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים, וכן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכוהו לברך שם ברכת חתנים עכ"ל. ונראה מדבריו לדינא דחולק על תוס' וס"ל דשפיר אפשר לברך ז' ברכות אפילו שהולכים לאכול במקום אחר.

ובטור אבן העזר סימן סב הביא דברי אביו הרא"ש בזה"ל: ואין מברכים אותם אלא במקום חופה, וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל וצריך לדקדק מה נקרא חופה, אם במקום שמברכים ברכת נישואין דהיינו תחילת הנשואין ולהכי קרי ליה חופה, אי אפשר לומר כן, שלפעמים מברכים אותן ברחוב

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

העיר כשהעם מרובין, אלא מקום עיקר ישיבת החתן והכלה קרי חופה ולא במקום העשוי לאקראי בעלמא, ושם מברכים ברכת חתנים כל שבעה, ונוהגים באשכנז שעושים אפריון למושב החתן והכלה והוא נקרא חופה ושם מברכים, ואם יצא משם לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו אין מברך שם שבע ברכות, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכל החבורה עמו ונעשה אותו הבית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכים שם ברכת חתנים עכ"ל, ומוכח שהבין שהרא"ש מסכים לדעת התוס' שאם החתן יוצא מחופתו לאכול בבית אחר ודעתו לחזור אח"כ לחופתו לא מברכים שם שבע ברכות, ורק הם הולך לגמרי לבית אחר ולא יחזור לחפותו נעשה אותו הבית עיקר.

וכשיטת הראשונים שאפשר לברך שבע ברכות במקום אחר כיון דאיכא שם שמחה, כן הוא דעת הרבינו ירוחם (נתיב כב חלק ב' דף קפו טור ג) וז"ל: אם החתן יוצא מחופתו וכלתו עמו והולכין לאכול בבית אחר מברכין שם באותו בית שאוכלים שם ברכת חתנים, כי לעולם במקום עיקר מושב החתן והכלה נקרא חופה, והא דאמרינן (סוכה כה:) וליכלו ולחדו בסוכה, אמר ליה אין שמחה אלא בחופה, הכי פירושו כיון דאין דעתו להניח החופה אלא כדי לאכול בסוכה ואח"כ חוזר לחופתו ניחא, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וכל חבורתו ועושה אותה בית עקר גם שם נקרא חופה ומברכין שם ברכת חתנים עכ"ל, וכן כתב הסמ"ק מצוריך (עמ' צט) וז"ל: ואם זימן אדם חתן וכלה לאכול עמו אין מברכין כלום דאין שמחה אלא בחופה, [ונוסף שם בהג"ה, שעושים שם הכילה, אבל במקום אחר לא, ואפילו החתן והכלה עמהם ואפילו ברשות החתן אין מברכין חוץ מן החופה] יש לברך ברכת חתנים ושהשמחה במעונו בכל מקום שהחתן והכלה ונוי חופה הולכים וכן היה מעשה באדם אחד שהולך כלתו לעיר אחרת והצריכו ר"י לברך ברכת חתנים וכן עמא דבר עכ"ל. וכן כתב בעל העיטור בשער ברכת חתנים, וכן כתב בספר הפרד"ס דף רס"ה.

וכן הוא דעת הראב"ד והביאו בארחות חיים וז"ל: כתב הראב"ד ז"ל שאם זמנו החתן בבית אחד שאומרים שם ז' ברכות אי איכא פנים חדשות וכו' יעו"ש, וכן בספר הבתים (שערי ברכות שער הדין ז) הביא לדברי הראב"ד וכתב דדבריו נראים, וכן כתב בתוס' אלפסי (עמ' שכט) בשם רבינו יצחק, יעו"ש, וכן כתב בחידושי המאירי בכתובות דף ז' ע"ב להביא דעת הראב"ד וז"ל: ומכל מקום יש אומרין שכל המקום שחתן מתקין בו סעודה מברכין

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

בו ברכת חתנים, ולא אמרו כאן בית חתנים אלא למעט בית האירוסין ולא פטרוהו מן הסוכה, אלא מפני שהוא צריך לשמוח ולשעשע בחברת ריעים ובכמה מיני שמחה ושעשוע וסתם סוכה אין בה שיעור לכך, וכבר ידעת שמצות סוכה אלא באכילה לבד היא, אלא לישיב בה כל היום, אבל הברכות אינן תלויות במקום השמחה וכל שהוא מתקין סעודתו לשם מברכין ברכת חתנים, ואף גדולי המפרשים נסמכים בה ומביאים ראיה ממה שאמרו בתלמוד המערב עכ"ל.

וראיתי לחכ"א שיחי' שכתב להביא ראיה לזה מדברי הגמ' בכתובות דף ז' ע"ב ששם הוא המקור לדיני ברכת חתנים ושם לא נזכר דבעינן שהז' ברכות יהיו במקום חופה, כדאיתא שם, ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה, אמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות, ולא כתוב בגמ' התנאי דבעינן חופת חתנים. ואולם העיר לי בזה אחי הבה"ח אליהו פורת נ"ו שי"ל שאכתי כיון שמבואר בגמ' חופה י"ל דהכוונה בית חתנים וכמ"ש בתוס'.

ואמנם בעיקר הדין מהו חופה מצינו מחלוקת גדולה בראשונים, שבמנהיג (הלכות אירוסין ונישואין) שחופת הוא טלית, וכן כתב בספר תשב"ץ קטן (סימן תנב) ובארחות חיים בהל' קידושין, ואמנם ברמ"א (אה"ע סימן נה ס"א) כתב בזה"ל: והמנהג פשוט עכשיו לקרות מקום שמכניסים שם יריעה פרוסה על גבי כלונסות ומכניסים תחתיה החתן והכלה ברבים, ומקדשה שם ומברכין שם ברכת אירוסין ונישואין, ואח"כ מוליכים אותם לבית ואוכלים ביחד במקום צנוע, וזהו החופה הנוהגת עכשיו עכ"ל, עוד שיטה מבואר בתוס' ביומא דף יג ע"ב בד"ה לחדא, שחופה היינו הינומא, ודעת רב האי גאון בספר שערי תשובה סימן קס שחופה היינו יחוד וכניסה לבית החתן, וכן הוא דעת הרמב"ם בפ"י מהל' אישות ה"א וז"ל: וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום עכ"ל, וכנראה דהראשונים שהצריכו בשביל לברך שבע ברכות חופה, ס"ל שחופה היינו אפריון, אבל י"ל שהכא השו"ע ס"ל שלא כמ"ש בסימן נה שיחוד היינו שמכניסה לביתו, ומדהביא דברי הראשונים בע"כ דהכא הכוונה הכא לאפריון.

ושוב ראיתי בשו"ת וישב הים (ח"ב סימן כא) להמקובל הגאון גאון רבי יעקב הלל שליט"א ראש ישיבת אהבת שלום, שכתב שבראשונים דלפי התוס' שכתבו דיני ברכת חתנים לא כתבו הדין דבעינן שיהיה מקום חופה אלא רק עשרה ושבעת ימי המשתה ופנים חדשות, ושכן משמע מדברי השאלות דרב אחאי גאון (פרשת חיי שרה שאילתא טז) וז"ל: מברכין

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המניין וכו' והילכתא כל שבעה יומי אי איכא פנים חדשות מברכינן כולהי עכ"ד, וכן כתב בהלכות גדולות (סימן לו הלכות כתובות עמ' שנט) וז"ל: תנו רבנן מברכינן ברכת חתנים בבית חתנים כל שבעה, אמר רב יהודה אמר רב והוא שבאו פנים חדשות וכו' וברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המניין עכ"ד, וכן כתב בסדר רב עמרם גאון (סדר אירוסין ונישואין) וז"ל: ודוקא הוא שיש שם פנים חדשות שאומר כל שבעה וכו' והכי אמר שר שלום גאון ברכת חתנים כל שבעה וכו' אם יש עשרה וחתנים מן המניין יעו"ש, ושכן כתב בתשובות הגאונים (קדמונים סימן ח) ושכן נראה מדברי הרי"ף בכתובות שם, ומדברי הרוקח (הלכות אירוסין ונישואין סימן סנב) וכן במחזור ויטרי (סימן תעב).

אבל מדברי הרמב"ם בהלכות ברכות פרק ב' הלכה ט וז"ל: בבית חתנים מברכינן ברכת חתנים אחר ארבע ברכות אלו בכל סעודה וסעודה שאוכלין שם, וכו' עכ"ד, ונראה מדבריו דבעינן שיהיה בבית חתנים, וכן נראה ממש"כ הרמב"ם שם בהלכה י' בזה"ל: ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים וכו' עכ"ל, ומוכח דבעינן בית חתנים בדוקא.

ואולם י"ל מדברי הרמב"ם בהל' י' נראה דכל הברכה שהרמב"ם כתב מיירי בברכה אחרונה וכן מבואר ברבינו מנוח עה"ר שם בהלכה ט', ולכאורה בע"כ דבית חתנים לאו דוקא, שהרי לדינא מברכים ברכת אשר ברא אף שלא בבית החתן, ובע"כ דבכל מקום שהחתן נמצא חשיב בית חתנים.

ואמנם ראיתי בקובץ שואל ומשיב חלק ח' סימן קלז במאמרו של הרב אהרן מימון שליט"א שכתב לדייק מדברי הרמב"ם שכתב שם בהלכה בבית חתנים מברכים ברכת חתנים וכו' ומוכח מדלא כתב בסעודה שהחתן נמצא בה משמע דדוקא בבית החתן מברכים ובמקום אחר לא, אבל לכאורה אי"ז מוכרח שהרי הרמב"ם נקט כן לגבי אבל בפ"ב ה"ח, כתב וכשמברכים בבית האבל אומר וכו' והרי לא מצינו מי שמצריך דוקא בבית האבל, ולא כל היכא שהאבל נמצא. ויש עוד להאריך בזה, ויעויין עוד לקמן.

והנה לכאורה יש מקום לומר דגם התוס' ס"ל כמו שיטת הרא"ש שיש לברך שבע ברכות היכא שהחתן והכלה הלכו למקום אחר, מזה דכתבו התוס' דמהכא אין ראיה, וכן משמע מדברי הב"י אבן העזר סימן סב ס"י שהרא"ש והתוס' לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא. וז"ל הבית יוסף: מה שכתב רבינו ירוחם (נכ"ב ח"ב קפו ע"ג) מברך ברכת חתנים בעיר אחת

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

והולך לעיר אחרת עם כלתו אע"פ שנשתהא זמן מרובה בדרך עושה חופה בעיר שבא שמה ונהג שמה שבעת ימי המשתה נקרא ברכת חתנים בבית חתנים עכ"ל, נראה דנשתהא זמן מרובה דקאמר היינו ג' או ד' ימים ומכל מקום תוך ז' הוא דאילו אחר ז' אין מקום לברכת חתנים, וכתב הב"י וזה שכתב הרא"ש, לפעמים שהולכים החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך ברכת חתנים אינו סותר מה שכתוב בפסקי התוספות פ"ק דכתובות (אות לא) כשהחתן הולך עם כלתו לעיר אחרת אין לברך אלא בבית חתנים, ע"כ דאיפשר דהתם מיירי כשהולכין לעיר אחרת לטייל ודעתם לחזור לביתם תוך ז' ודהרא"ש בהולכין להתיישב ולדור באותה עיר אחרת, ואפילו אצ"ל דפליגי אנן אהרא"ש סמכינן דפוסק מובהק הוא וכ"ש שאותו פסק לא נמצא בתוספות, וסיים ב"י ודע שתחלת דברי הרא"ש (סוכה פ"ב סימן ח) שכתב וצריך לדקדק מה נקרא חופה וכו' עד ושם מברכין ברכת חתנים כל ז' כ"כ ג"כ התוספות והמרדכי בפרק הנזכר עכ"ד. והנה מדברי הבית יוסף דתפס דהעיקר לדינא כדברי הרא"ש שאפילו שנמצאים במק"א יכולים לברך ברכת חתנים.

ובשו"ע אבן העזר סימן סב סעיף י' כתב בזה"ל: י"א שאם החתן יוצא מחופתו אפילו כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר, אין אומרים שם ברכת חתנים, והני מילי בשדעתו לחזור אח"כ לחופתו, אבל אם הולך לגמרי לבית אחר, וכל החבורה עמו ונעשה אותו בית עיקר, גם שם נקרא חופה ומברכין ברכת חתנים, וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך ז' עכ"ל.

והנה מדברי השו"ע מוכח שס"ל שאם הלכו למקום אחר אפשר לברך שבע ברכות, היכא שדעתו לחזור, וכתב השו"ע דין זה בלשון יש אומרים, נראה שהוא רק חשש לדינא משום שספק ברכות להקל, ולכן יש לחוש להאי דעה, [אלא דקשה דא"א לומר כן דהבין בדעת התוס' והרא"ש אותו דבר, ובב"י לא כתב כן, ועיין עוד לקמן, ובמה שהבאתי עוד בזה במש"כ בזה בשו"ת ברכת יהודה] והכא אין לומר כאן הכלל שהביא בעין יצחק (ח"ג עמ' תקלח) בשם הסמ"ע החיד"א ועוד שמתו שהשו"ע כותב בשם יש מי שאומר, וכן ה"ה שכותב בשם יש אומרים, לא מוכרח שיש משהו שחולק, ושכן כתב בשו"ת יביע אומר ח"ב סימן ד' סק"ג, יעו"ש, דהכא הרי יש כמה וכמה ראשונים דפליגי וס"ל שיש לברך שבע ברכות אפילו שלא בבית החתן.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

וראיתי בקובץ משנת יוסף (חלק יג עמ' רעט) במאמרו של הרה"ג שי עזרא שליט"א שכתב לומר הסברא ע"פ העין יצחק, ושוב דחה שהרי יש בראשונים שכתבו שמברכים כל הז' ברכות אפילו שלא בבית החתן, וכתב לדחוק שי"ל שכיון שמרן השו"ע לא ראה דברי הראשונים הנ"ל לכן כתב בשם י"א, אבל אם היה יודע שיש עוד ראשונים שכתבו שיש לברך הדר ביה, וכמו שכתב בשו"ת יביע אומר ח"ה בפתיחה שמאחר שדברי הראשונים שנדפסו אחרי דברי מרן לא נגלו לעיני קדשו, י"ל דאילו שמיע לי הוה הדר ביה, ופסק שיש לברך ברכת חתנים, וכמו שכתב בשו"ת יביע אומר ח"י חיו"ד סימן מא אות ה' יעו"ש, ואמנם נתקשה שם הרה"ג הנ"ל שהרי השו"ע מסתמא ראה דברי הראב"ד, וגם יש להוסיף ולהקשות מדברי הרא"ש שמוכח שיש לברך אף שלא בבית החתן, וליכא למימר שהשו"ע לא ראה דברי הרא"ש, ובע"כ די"ל כמ"ש שהשו"ע ס"ל שיש אומרים שנכון לחוש משום ספק ברכות להקל.

ומה שי"ל שהרי בבית יוסף כתב שהרא"ש ס"ל כמו שיטת התוס', וא"כ י"ל דהכא שזה מש"כ בשו"ע, אבל זה דוחק דא"כ למה כתב בשם יש מי שאומר, ואכן הגר"מ לוי זצ"ל בברכת ה' (ח"ד פרק ה' הערה 15) כתב שנראה דהתוס' לא ס"ל כהרא"ש והביא להא ראייה מדברי האור זרוע יעו"ש. ואמנם זה דוחק עצום לומר כן כיון שהשו"ע לא כתב הכי בב"י, ויל"ע עוד בזה.

ושוב ראיתי בזה בשו"ת ברכת יהודה (חלק ד' חלק אבן העזר סימן יד אות ב) שכתב שבמש"כ בשו"ע יש אומרים, שהרי הרי נודע מש"כ בסמ"ע (חו"מ סימן טז סק"ח) שכל מקום שהשו"ע מצא דין שאינו נזכר בשאר פוסקים כתב עליו ויש מי שאומר, ושכן כתב לדינא בספר יד מלאכי בכללי השו"ע (אות יב) ובברכ"י (חו"מ סימן טז סק"ג) ובשו"ת יביע אומר (ח"ב חאו"ח סימן ד' סק"ג), ואולם הערי בזה בברכת יהודה שם שהרי הכא איכא דעת הר"ן ואפ"ה כתב השו"ע בלשון י"א, וכתב שראה בספר יד מלאכי שם, שכתב להעיר ע"ד ממאי שמצינו בכ"ד שמרן כותב לשון זה אף שיש חולקים בדבר, ומסיק שהנכון הוא שכוונת הסמ"ע שברוב המקומות יהיה כן, ולא שהוא כלל גמור לכל המקומות יעו"ש, ושכן כתב בברכי יוסף שאין הכוונה בכל מקום.

וכתב שאכתי יש להסתפק בכוונת השו"ע האם כוונתו לומר שאף שיש חולקים הלכה כדעת הי"א או דלמא שהלכה כדעת החולקים ולא הביא

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

דבריהם אלא שיש לסמוך עליהם במקום הצורך, וכתב שבשלחן גבוה למד בדעת השו"ע שדעתו להרוות כדעת החולקים שזכר בשו"ע ושכן כתב בכה"ח, ואולם ספר כנסת הגדולה (חו"מ סימן תכ בהגהות טורים ס"ק לט) שכתב שאעפ"י שנראה שכוונת השו"ע התם במש"כ יש מי שאומר וכו' לומר שיש חולקים בדבר וכמבואר בב"י מ"מ דברי רבינו ב"י ברור מללו שכן הלכה, ושכן נראה דעת החיד"א בברכ"י, ושכן כתב בשו"ת יחווה דעת ח"ג סימן מה בהערה יעו"ש, ע"כ דברי הרב ברכת יהודה, ומ"מ קשה טובא בזה שהרי לפי השו"ע הרא"ש והתוס' לא פליגי וכמ"ש בב"י, ואמנם ציין שם בברכת יהודה שבאוצר הפוסקים כתבו בשם הגר"ד לוי שהשו"ע כתב י"א משום עדות דברי הר"ן, שהר"ן כותב שהמנהג לברך שבע ברכות בכל מקום, ואולם הקשה בזה בברכת יהודה שקשה לומר שהשו"ע יפסוק כדעת הר"ן שהרי הר"ן כתב בסו"ד שיש לחוש כדברי התוס', ומ"מ כתב שם שי"ל שהשו"ע דעתו לחלוק, אבל כוונת השו"ע לומר שהנוהגים כדעת החולקים ימשיכו במנהגם, ויש להוסיף כמו שידוע בכללי הפיסקה שמנהג קדום לפני מרן לא פוסקים כשו"ע.

ואמנם מצינו שיטה בכמה מהאחרונים שמברכים שבע ברכות רק כשמייחדים לחתן ולכלה חדר מיוחד, וכנראה שהבינו שזה החופה שאיתא בגמ' בסוכה, והיינו דס"ל דחופה היינו שמכניסה לביתו וכמו שכתב בשו"ע סימן נה ס"א יעו"ש, כן כתב בדרך החיים (דיני ברכת המזון בבית החתן וכו' אות ט) וז"ל: אם אדם מזמין את החתן את הכלה לאכול שם, אם מייחדים להם שם חדר בפני עצמו שיכולין להיות שם ביחד לבד ולשמוח שם, הוי שם כמו חופה דידהו, ומברכין שם שבע ברכות, אף אם דעתן לחזור אח"כ לחופתן אם יש להם בביתם ואם לאו אין מברכין אפילו אשר ברא וכו' והשמחה במעונו וכו' עכ"ל, ובסידור יעב"ץ (ס"ט) ובקיצור שו"ע (סימן קמט ס"ד) שכתבו שאם אחרים מזמינים את החתן והכלה צריכים לייחד להם חדר דאז הוי כמו חופה, ובספר שובע שמחות (פ"א הערה פח) כתב הגר"ש דבילצקי זיע"א שצ"ע אם צריכים לייחד להם דוקא את אותו החדר שמברכים שם או גם את חדר אחר הסמוך לשם, ודי ביחוד החדר להם ואין צריך להקנות להם, ולמעשה לא נהגו כהאי דעה, כן כתב בספר ברכת הבית (שער סב סעיף כ) ובשלמה לצבי (יב ה) יעו"ש.

ואמנם בפתחי תשובה (סקי"ט) כתב לציין לדברי החכמת אדם (כלל קכט ס"ט) שכתב שנראה שאפילו לדברי הט"ז [הו"ד לקמן] אין מברכים שבע

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

ברכות אלא דווקא במקום שקובעים שם דירתם, אבל במלון שלנים שם החתן והכלה אינו נחשב מקום חופה ואין מברכים בו שבע ברכות, יעו"ש, וכה"ג כתב לדינא בשו"ת שבט הלוי (חלק ח' סימן רפא סימן סב ס"י) שאם החתן והכלה נוסעים למקום ורק בדרך נכנסים בבית מלון ואוכלים שם סעודת ערב עראית אין מברכים בכה"ג שבע ברכות יעו"ש,

ומ"מ כדברי הר"ן ועוד שמברכים, כן מבואר בב"ח בסימן סב שם כתב לבאר בשיטת התוס' שאין לברך שבע ברכות אלא במקום עיקר ישיבת החתן והכלה דהיינו בבית החתן, וכתב עוד, מיהו יש לומר דמברכים אפילו בבית אחר כיון שהחתן והכלה אוכלים שם, והא דקאמר בית חתנים לא אתא לאפוקי אלא בית אירוסין, וכל מקום שהחתן והכלה אוכלים שם עם בני החופה, בית חתנים קרינן ליה, ומברכים שם ברכת חתנים וכו' וכתב בסמ"ק ישן שכן עמא דבר עכ"ל. וכן כדברי הר"ן כתב להביא בכנסת הגדולה סימן סב בהגה"ט אות כז שמנהגם באיזמיר לברך שבע ברכות בכל אחד מבתי החתונה כמנהג שהזכיר הר"ן בסוכה דף כה ע"ב יעו"ש. כן כתב בחינא וחסדא (כתובות ז' דף קיב סוף ע"ד) שהמנהג כמו דברי הר"ן שמברכים שבע ברכות אף שלא בבית החתן יעו"ש.

והנה בט"ז (עהשו"ע בסעיף ט') כתב כמה חילוקים וז"ל השאלה שם: שאלה. אדם שעושה נישואין לבתו ודרך שאחד מקרוביו או אוהביו מסייע לו בהוצאות הנישואין או שעשה לכבודו ועושה סעודה לחתן וכלה ומזמין שם קצת מאוהביו ביום אחד מימי הנישואין אם יש לברך שם ברכת הנישואין או לא. לפי שפסק באה"ע בטור ובשו"ע סי' ס"ב שאם אוכל החתן חוץ לחופתו אין לברך שום ברכת חתנים אם יש איזה חילוק בדבר כי ראיתי הרבה פעמים שמברכין אפילו בבית אחר אם עבדי שפיר או לא:

וכתב להביא דברי הגמ' בסוכה ודברי התוס' והרא"ש, וכתב לפרש דברי הרא"ש בהאי לישנא: אלא נראה לי פשוט דדעת הרא"ש באמת הוא כן, ואין כאן אלא חילוק אחד דווקא בסוכה שאין בה כלל שמחה אין מברכין, משא"כ בהולך לשמחה עם כלתו בבית אחר אף שיחזור אח"כ לבית הראשון מ"מ באותה שעה שהוא שמח בבית שני נקרא גם אותו הבית אז חופה ועל כן לא הזכיר הרא"ש תחילה אלא הולך לאכול בבית ותו לא דר"ל לאכול ולשמח שם כדרך אכילת נישואין ואז יהיה עיקר שמחתו שם משא"כ באכילת סוכה דאין שם שמחת נישואין דאינה ראויה לכך ועל זה שפיר מסיים אבל אם הולך לגמרי לבית אחר וכו' לאפוקי מסוכה שאין לבבו שלם

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

בשמחה ואין הולך שם רק לאכילה הכרחית לצאת ידי חובת מצוה ותמיד חושב לחזור עם כלתו לבית חופתו דשם הוא שמחתו משא"כ בהולך לאכול ולשתות בבית אחר דבאותו שעה אינו חושב על בית חופתו כיון שיש לו שמחה בבית זה מה חסר לו אז שלא יברך שמחה במעונו וברכת חתנים. ויעו"ש שכן כתב לפרש דברי הטור, ודברי המרדכי.

וז"ל: ועל דרך זה מתפרשים גם כן דברי הטור א"ע דלעיל שכתב ואם יצא לאכול בבית אחר ודעתו אח"כ לחזור לחופתו וכו' פי' שאינו הוצרך לשמוח בבית אחר רק לאכול לחוד אכילה ההכרחית כדרך כל אדם ולא נעשה בשביל שמחת נישואין בלא דעתו לקיים שמחתו אחר האכילה בשובו אל נוהו מקום חופתו אז לא יברך בבית אחר וכן נראה לפרש גם מדברי המרדכי פ' הישן והג"ה אשר"י פ' הישן בשם ר"י בר אברהם שהיה מעשה שהיה החתן ושושביניו סועדים בבית אחר שלא בבית חופתו ולא הניח לברך שם ברכת ברכת חתנים מיירי גם כן בדרך זה שלא היו סועדים שם דרך שמחת נישואין ולא נעשית הסעודה לכבוד חתן וכלה ודעתו היה לחזור ולשמוח בבית החופה אבל בנדון דידן שאדם אחד עושה סעודה לכבוד חתן וכלה לשמוח אותו שם מדוע לא יברך הברכות אין לך בית החופה גדול מזה דמה לי מקום שמשמחין בו ב' או ג' ימים ומה לי מקום שמשמחין בו יום אחד ומלבד כל הנזכר נראה דעכשיו יש לברך אפילו בבית כשהחתן וכלה הולכין ושמחים שם דעיקר בית החופה שזכרנו שיש שם ביארו התוס' והרא"ש דהיינו מקום עיקר ישיבת חתן וכלה ושם מברכין כל שבעה וסיים הרא"ש והטור וז"ל ונוהגין באשכנז שעושין אפריון לכבוד החתן והכלה והוא נקרא חופה ושם מברכים וכו' עכ"ל וברור הוא דגם דעת התוס' כן במה שכתבו במקום עיקר ישיבת חתן וכלה דהיינו בחדר שמייחדין שם החתן וכלה ואין לזרים אתם רק בעת שמשמחין אותם ומשו"ה לא הוי שמחה בסוכה כמ"ש רש"י לעיל ששם בוש החתן מלשחק עם כלתו לפי שהסוכה פתוחה תמיד כל היום והכל רואין אותם משא"כ בבית המיוחד לו ולכלתו שיוכל לשחק עמה בעת שבני אדם פונים מאליו וכן משמע לשון התלמוד בפ"ק דכתובות באחד שבעל ולא מצא דם וראה רבי שמחמת רעבון בא הדבר ההוא והאכילם והשקם וכו' והכניסם לחופה ובעל ומצא דם וכו' ש"מ שהחדר שהחתן יכול לבעול שם נקרא בית חופה ואף שיש מי שמגיה שם והכניסה לחדר אין הדין עמו לשבש כל הספרים הישנים דגורסים לחופה וכן ראיתי בשם הגאון מהר"ל מפראג שקיים הגירסא דלחופה מטעם זה נמצא שיש שמחה יתירה לחתן וכלה בבית החופה טפי משאר בתים על כן חילקו שפיר

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

בין הבתים משא"כ עכשיו שאין קורין חופה רק למה שמקדשין הכלה תחת מטלית הפרוסה על הכלונסות כמו שהביא רמ"א באה"ע סי' נ"ה אין שום מעלה לבית שעושין בו סעודת הנישואין טפי מבתים אחרים וקורא אני על זה שמחה מה זו עושה בבית זו טפי מבתים אחרים דמה לי כותלי בית זה או בית אחר ע"כ נראה ברור דיש לברך ברכת חתנים בכל בית שעושין בו סעודה לכבוד החתן וכלה ושמחים שם וכל שכן לפי מה שאמר הר"ן דלפי הנראה לו יש לברך בכל גווני בבתים אחרות ושכן נוהגין היום לברך בכל אחת מהבתים אפילו שלא במקום חופה אלא שיש לחוש לדברי התוס' עכ"ל כמו שהביא ב"י באה"ע סי' ס"ב ולפי מה שכתבתי לעיל נראה לענ"ד דאין פוצה פה עכשיו שלא לברך נאום דוד הוא הקטן: אחר זמן ראיתי בכתבי מהר"ל מפראג ז"ל בפ"ק דכתובות שפסק כוותי וז"ל ואנו מברכין אף במקום שלא היתה שם החופה אף על גב דאמרין בסוכה וליחדי בסוכה וליתבי בסוכה וקאמר שם אין שמחה אלא בחופה שאני התם דלא יכול לשמוח כראוי אבל לענין הא מילתא איכא שמחה ומברכין שם עכ"ל, עכ"ד הט"ז, הרי לן מדברי הט"ז שכל מה שאין לברך ברכת חתנים דוקא היכא שיש לו בית חתנים, אבל היכא שהולך למקום אחר נעקרה השמחה עמו. וכן הביא דברי הט"ז לדינא בבית שמואל שם סקי"ג, וכן כתב במהרש"ל ב"ש בפ"ק דכתובות סימן כ' שנהגו במדינתו לברך בכל מקום שאוכלים החתן ושושביניו ויעו"ש עוד באוצר הפוסקים סימן סב סקנ"ח אות א.

וכן כתב מרן החבי"ף ברוח חיים (אבן העזר סימן סב אות יא) וז"ל: מעשה בחתן וכלה שעשו נשואים בבית אחר ושם עשו החופה שהוא אפריון שפורסים יריעות האהל לפני הפתח, ושם הוא קבוע ובתוך ימי החופה היה סעודת ברית מילה לאחיו של החתן שהוא דר בדירה אחרת למטה מאותה דירה, ויען הם קרובים בישראל כל המאכלים בבית החופה ועושים סעודת ברית מילה למטה בדירה אחרת שאין שם החופה ולא הכלה כי אם החתן ושושביניו ונסתפקו אם אומרים ז' ברכות או לא. וכתב להביא דברי הרא"ש שכתב לדון מהו חופה, וכתב להביא לספר קול שחל סימן יד שנראה מדבריו שכ"ש בנ"ד יש לברך שבע ברכות.

וכתב להביא מש"כ בספר פחד יצחק (מערכת בית דף סב ע"א) שכתב וז"ל: ובשנת התפ"ה פ' לך לך פה פיארה בחתונה ר' ברוך בנו של נחמיא כהן צבע ביום שבת קודש מתה לאה מאנקונה והיתה יושבת באהל אחד עם החתן הכה הנ"ל והוצרך לצאת מן החופה ולברך ברכת המזון בבית החופה אשר

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

שם הכלה או בבית החתן אשר יצא מחופתו בלא כלה, או אם יברכו בשני המקומות או אם יוליכו הכלה חוץ לחופת החתן ויברכו שם, או לא יברכו ברכת חתנים כל עיקר אפילו בא' משני המקומות והסכימו רבני הישיבה הכללית נר"ו לברך ברכת חתנים באחד מן הבתים אשר שם החתונה אפילו לא היה בית החופה ממש כמנהג פירארה ושם תהיה הכלה ולא יברכו ברכת חתנים בבית החתן אשר הלך באהל אחר, וכן נהיה ונעשה, ובשנת התצ"ז ביום שלישי ערב חג השבועות בחתונת ר' אליעזר הכהן בנו של עמ"ר דוד הכהן מאלכסנהדריא נפטר ר' פנחס הכהן פיראנו היושב באהל אחד עם החתן הכהן הנ"ל והוצרך לצאת מן החופה ולברך בבית אחר ובאו ושאלו את פרי המורים והורו ב"ד כהוראת הנ"ל עכ"ל, הרי לך דגם בקום אחר יש לברך ברכת חתנים כי סו"ס הא שם איכא שמחה, ואין לדחות דהתם כמ"ש בספר פחד יצחק שהיה מת באוהל החתן, דהא סו"ס אכתי אין אפריון וכו' ובע"כ דהוא דין בשמחה, וממילא הכא שיש שמחה כל יום בבית אחר, יש לברך ז' ברכות אף שלא בבית החתן.

ואמנם ראיתי שכתב בזה בשו"ת שערי יושר (ח"א חלק אבן העזר סימן לו) שהמעייץ היטב בדבריו יראה דלא איירי כלל בהלך לבית אחר ועשו שם סעודה לכבודו, אלא איירי שאחר שאכלו בחופה מתה שם איזה אשה, ומאחר והחתן היה כהן והוצרך לצאת משם וללכת לבית אחר לברך שם ברכת המזון נסתפקו אם יכולים לברך ז' ברכות או לא, וע"ז הסיקו חכמי הישיבה שיברכו ז' ברכות בא' מן הבתים אשר שם החתונה אפילו לא יהיה בית החופה ממש כמנהג פירארה דהיינו אפילו באחד מן החדרים הסמוכים לחדר החופה שעשו סעודה ביחד עם החתן שהיה בחדר החופה, אע"פ שאינו חדר החופה ממש, ומוכרחים לומר כן שהרי כתב להדיא שלא יברכו בבית שהחתן הלך לשם, אלא אפילו באחד מבתי החתונה, ועל שם מה נקראו בתי החתונה הרי החתן לא הלך לשם ולא עשו שם סעודה לכבודו אלא ודאי בע"כ שמיירי בחדר אחר שסמוך לבית החופה, אבל אינו ענין לדברי הט"ז. יעו"ש עוד.

ובשו"ת חזון עובדיה (ח"א סימן מח) כתב שמזה שהשו"ע לא חילק כדברי הט"ז משמע שגם בזמן הזה אין מברכין שבע ברכות שלא בבית החתן יעו"ש, וכ"כ באורך בילקו"י (חו"ק עמ' ריד), והעיר עליה בשו"ת ברכת יהודה להגאון רבי יהודה ברכה שליט"א (חלק ד' חלק אבן העזר סימן יד אות ג) שי"ל שמה שהשו"ע לא כתב תנאי זה אין מכריח שלא הסכים לזה,

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

וכתב לחזק את דבריו שהרי דעת הי"א המבואר בשו"ע הוא דעת התוס' והרא"ש אשר היו רבם של יהדות אשכנז וא"כ כיצד הט"ז והפוסקים דעימיה יחלקו עליהם, וגם הרמ"א משתק שתיק למש"כ מרן בשם י"א דבעינן בית חתנים וש"מ דבר כוותיה, ואם איתא שהט"ז פליג בזה על מרן ממילא יוצא שהוא חולק גם על הרמ"א, וממילא היאך נוהגים אחינו האשכנזים לברך שבע ברכות אף כשאינו בית החתן והרי הם קבלו עליהם הוראת הרמ"א וא"כ היאך נהגו לעשות היפך דבריו ובפרט שיש בזה חשש של שברכה לבטלה ונודע מש"כ בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סימ קכ) שאשכנזי שהורה כקולת מרן צריך תשובה וכפרה יעו"ש, והו"ד מרן החיד"א בספר שם הגדולים (מערכת ספרים ערך אות ט סימן יב) אלא ע"כ למימר שסברי שחידושו של הט"ז אינו סותר את דברי השו"ע והרמ"א אלא הרי הוא ביאור לדבריהם, וא"כ בע"כ דס"ל לשו"ע כחילוק הט"ז.

ואולם העיר לי בזה אחי הבה"ח אליהו פורת נ"י שהרי הט"ז מפרש באופ"א את דברי הרא"ש כמו שביאר בהאי לישנא: משא"כ בהולך לשמוח עם כלתו בבית אחר אף שיחזור אח"כ לבית הראשון מ"מ באותה שעה שהוא שמח בבית שני נקרא גם אותו הבית אז חופה עכ"ד, וא"כ שפיר הערת החזו"ע והילקו"י. ועיין.

ובהערה ה' כתב שאחד מצורבא מרבנן העיר ע"ד ממש"כ בשו"ע ס"ה וז"ל: מברכין ברכת חתנים בבית חתנים אחר ברכת המזון בכל סעודה וסעודה שאוכלין שם, ומקור דבריו מדברי הרמב"ם בפ"ב מהל' ברכות הלכה ט' ומבואר מדברי השו"ע שבעינן בית חתנים, וכתב שי"ל שמקור דברי הרמב"ם הם ממש"כ בגמ' בכתובות דף ז' ע"ב ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים, ויש לשאול לפי דעת הר"ן ועוד שס"ל שיש לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כיצד יבארו דברי הגמ' הנ"ל, ובע"כ י"ל כמו שכתב ביד דוד (ח"ג עמ' ח) שבכל מקום שסועדין לשמחת חתן וכלה הרי זה נקרא בית חתנים. ויש להוסיף ביותר דניזל בתר טעמא דהא סו"ס איכא שמחה לחתן וכלה, ובית חתנים אינו אלא סימן ולא סיבה, והבן.

וכן בערוך השולחן סימן סב סעיף לו כתב שכל האי דינא דבעינן בבית החתן מיירי כשיש מקום חופה קבוע לחתן ולכלה אבל היום שאין מקום קבוע בעל מקום מברכין שבע ברכות, וז"ל: אמנם כל עיקר דין זה נתייסד אלא כשיש מקום חופה קבוע להחתן ולהכלה עם השושבינים על כל שבעת ימי המשתה כמו אפריון שעושים באשכנז כמ"ש הטור וזו אחת מן החופות שבארנו בסי'

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

נ"ה ולכן כשסרים משם באקראי אין שם שמחה אבל אצלינו שהחופה היא ברחוב ואח"כ אין מקום קבוע לשבעת ימי המשתה הדבר פשוט דבכל מקום שמתאספין החתן והכלה והחבורה ואוכלים ושמחים שם הוא כמקום החופה כמו בהולך לגמרי לבית אחר או לעיר אחרת באין דעתם לחזור דנעשה שם מקום חופה כמ"ש כמו כן אצלינו כיון שאין אנו רגילים לקבוע מקום קבוע על שבעת ימי המשתה לכן לאיזה מקום שמתאספין שם הוא מקום השמחה ויש מהגדולים שאמרו עוד דאפילו במקום אפריון קבוע והלכו לאקראי למקום אחר אפילו דעתם לחזור למקום האפריון אין הפטור אלא כשאוכלים במקום אחר דרך הכרח כמו בסוכה וכיוצא בזה ואין שמחים שם כלל אבל אם שמחים שם כגון שמבקשים את החתן והכלה והחבורה למשתה לאחד מאוהבים וקרובים אומרים שם הברכות אפילו דעתם לחזור להאפריון [עי' ב"ש סקי"ג וט"ז] ונהי דבזה אין לשון הטור והש"ע מורה כן, מ"מ אצלינו לדינא וודאי הדין כן כיון שאין אצלינו אפריון קבוע לכל שבעת ימי המשתה וזה שכתב דבהולכים לעיר אחרת נעשה שם מקום הקביעות הדבר פשוט דדווקא תוך ז' להחופה אבל לאחר ז' אינו כלום ויש מי שרוצה לומר דאם מיד אחר החופה הלכו למקום אחר נעשה אותו מקום כחופה ומתחילין ז' ימי משתה משעה שבאו לשם [עי' ב"ש סקי"ד] ואין סברא כלל לומר כן כמ"ש בסעי' ל"א וכן מורה דעת כל הפוסקים וזהו דעת רבותינו בעלי הש"ע וכן עיקר לדינא עכ"ד, ואמנם כתב שם שמדברי הטור והשו"ע לא נראה כן, מ"מ בסו"ד כתב שכן נראה בדברי השו"ע, ובע"כ י"ל דהשו"ע גם ס"ל שי"ל שסו"ס כיון שהשתנה המציאות ושהולכים למקום אחר יש שמחה בכל מקום.

וכדברי הערוך השולחן כתב לדינא בספר עזר מקודש (סימן סב על סעיף ח') וז"ל: ברכתי שבע ברכות ע"י מה שהיו החתן וכלה בביתי בסעודה שלישית כו' כי בסעודה שהוכנה בשביל החו"כ פשיטא דהיינו חופה ממש כל שהחו"כ שם ומפורש ברא"ש ובטוש"ע שאם הולכים ממקום למקום, מקום שהם שם, הוא מקום חופה לזה עכ"ל. וכן הוא דעת הגה"ק מטשכנוו בסידור צילותא דאברהם ח"ב עמ' תרע, וכן כתב בסידור בית עובד דיני ברכת חתנים ח"י שיש לברך שבע ברכות אף שלא בבית החתן יעו"ש.

וכן כתב לדינא בספר שלחן העזר (סימן יב אות ה) וז"ל: המנהג שבכל מקום שהחתן והכלה באו לאכול סעודתן, אפילו אינו בבית החופה או הזמינום אחר לביתו לסעוד אצלו מברכין שם שבע ברכות יעו"ש. וכן כתב במסגרת

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

השולחן אות ג' שכתב שיש להקל בזה כדברי הט"ז יעו"ש, וכן כתב בספר ברכת הבית (שער ס"ב דף עח ע"ב) שיש לברך בבית אחר, וכן כתב בשמלה לצבי שמסביב לשולחן העזר שם סק"ב כתב שלמנהגינו שאין אפריון קבוע לחו"כ לשבעת ימי המשתה מברכין בהזמין לביתו בכל מקום.

וכן כתב בשו"ת תשובות ישראל ח"ג סו"ס פז, וביאר שאדרבה בבית החתן ליכא ריבוי שמחה שזה חוזר על עצמו יום יום ורק כשהולכים כל פעם למקום אחר יש ריבוי שמחה ויתכן שזה כפנים חדשות וסוגים אחרים של מלאכים ובזה מתרבה השמחה דכל מקום מתייחד לשמחה מיוחדת, ומ"מ בודאי שלהלכה בעינן פנים חדשות, וכתב שם שמש"כ בגמ' בכתובות בית חתנים בא לאפוקי ברכת האירוסין, וכמ"ש תוס' בסוכה.

וכן כתב בשו"ת שיח כהן ח"ג חלק אבן העזר סימן ג' וכתב שבזמנינו שעושים את החתונה והחופה האולם המיועד לשמחות ובבית החתן לא עושים דבר, ממילא אין שמחה בהיכלו, וכיון דליתא לההיא כללא דאין שמחה אלא במקום חופה, ולכן העולם נקרא ארעי, ואפשר לברך שבע ברכות בכל מקום. וכן כתב בשו"ת שבע ברכות עמ' קסב.

וע"ע במש"כ בזה לפני כמה שנים בקונ' שערי יוסף מהדורת תשע"ז, שהבאתי שיש שהוכיחו מדברי מרן החיד"א זצ"ל בשו"ת חיים שאל ח"ב סימן ל"ה אות ד' שכיון שאין בני החבורה קבועים א"כ השמחה מתמעטת, וכתבתי שם שלענ"ד אדרבה היום אם זה אותו חבורה כבר תש כוחם, משא"כ אם זה קצת חבורה אחרת שמכירה את החתן והכלה ויש שמחה ביותר.

ובברכת ה' (ח"ד פרק ה' עמ' שסד) כתב הגר"מ לוי זצ"ל לדינא שי"ל שלפי הספרדים אין לברך במקום אחר, וכיון שזה דעת השו"ע, ומ"מ עתה בזמנינו שרוב הזוגות שנישאים גרים בדירה פרטית לעצמם ולא בבית הוריהם כפי שנהגו בדורות שלפנינו וטורח להם לערוך סעודות ולהזמין אורחים בדירתם הפרטית ושמחים יותר כשעורכים סעודה לכבודם בבית אחר, לכל הדעות יש לברך שבע ברכות אחר ברכת המזון בסעודה שעורכים לכבודם בבית אחר אע"פ שאינו מקום עיקר ישיבתם, ויעו"ש בהערה 21 שכתב שכיון שהשתנה המציאות ממילא שם עיקר השמחה, וכמו שבליל הנישואין מברכים השבע ברכות באולם אע"פ שהסעודה אינה ביתו ובע"כ ששם איכא יותר שמחה וא"כ ה"ה באשר ימי השבע ברכות.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

וכתב שם ביותר להוכיח עוד מדברי הרדב"ז (חלק ב' סימן אלף ש"כע) שכתב שאע"פ שאין מברכים ברכת חתנים אלא במקום החופה, אם יצאו מפני שבית החופה קטן מהכיל מברכין שם שבע ברכות, ומבואר שאין תקנה מיוחדת לבית חתנים, ויעו"ש עוד במה שהביא ראיה לדברי הערוך השולחן מדברי השיטמ"ק בכתובות דף ח' ע"א, וכתב שם שכן כתב לדינא הגאון רבי רפאל כדיר צבאן בספר נפש חיה (מערכת ח' אות י') ע"פ הסברא הזו ושכן ששמע לדינא מהגר"מ מאזוז ומהגר"ר נסים הכהן, ושכן פסק הגר"ד הלוי בעמח"ס שו"ת עשה לך רב. בירחון אור תורה, אדר התשמ"ב סימן מח ושכן הוא הפירוש בדעת השו"ע. וכן כתב בשו"ת עשה לך רב ח"ה סימן לח, אלא שלדינא כתב שם שירא להורות אלא א"כ יסכימו עם שני בעלי הוראה יעו"ש. וכן כתב לדינא בספר עטרת אבות (ח"ג עמ' לז) שיש לברך ברכת חתנים אך שלא בבית החתן, וכן כתב לדינא הגרי"מ הלל שליט"א בשו"ת וישב הים (חלק ב' סימן כא) שהאריך להוכיח שדעת מרן השו"ע ומנהג הספרדים לברך ברכת חתנים בכל מקום שעושים שמחה לחתן ולכלה ויעו"ש במה שהאריך בזה.

וכן כתב לדינא בשו"ת תולדות פרץ (חלק אבן העזר סימן ה'), וכן כתב בשו"ת תולדות יצחק ח"ב חלק אבן העזר סימן יג, ובשו"ת דברי בניהו ח"א חלק אבן העזר סימן ד' שהנוהגים לברך יש להם על מי לסמוך, וע"ע במש"כ בחלק יט סימן נו, וע"ע בשו"ת מקוה המים ח"ה חאהע"ז סימן ג', ובשו"ת אדני פז ח"א סימן פה, ובשו"ת אבני ישפה ח"ב סימן צד.

וכן כתב לדינא בשו"ת תפילה למשה (חלק ז' סימן נח) כתב לדון אודות המנהג שנתפשט בזמננו להזמין את החתן והכלה וקרוביהם לבית אחד מקרובי המשפחה בכל יום משבעת ימי החופה, ועורכין סעודה לכבודם בשיר ושבחות ומזמינים גם פנים חדשות, האם מותר לברך שם שבע ברכות אחר הסעודה וברכת המזון אע"פ שהחתן והכלה אינם ישנים שם אלא חוזרים אח"כ לביתם, והאריך בכ"ז מדברי הראשונים, וכתב שכן הוא המנהג שנוהגים לברך שבע ברכות אז שעורכים את הסעודה לכבוד החתן והכלה בבית אחד מקרובי המשפחה בכל יום משבעת ימי החופה.

וכתב שמה שמפרסמים שבירושלים נהגו שלא לברך זהו ע"פ הוראת חכמי הספרדים שליט"א בדורנו בירושלים, אבל אינו מנהג קדמון, ולכן שפיר דמי לברך גם לספרדים, [ותשובה נדפסה גם בירחון אור תורה שנת תשע"א

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

בתשובה שכתב הגר"מ לוי זצ"ל. וכמדומני שכתבו בזה שזה היה התשובה האחרונה שכתב בחייו].

ובשו"ת בית נאמן (ח"א חלק אבן העזר סימן ג' אות לו) כתב הגר"מ מאזוז שליט"א שמנהגנו לברך ז' ברכות בשבעת ימי המשתה גם שלא בבית החתן, ושכן העיד הרה"ג רבי נסים הכהן זצ"ל שכן הורה סבו עמוד ההוראה מרן ר' כלפון משה הכהן זצ"ל וכן היה מנהג ירושלים, וכמ"ש בשו"ת אהל יוסף להרב שלחן גבוה, ושכן העלה הגר"מ לוי זצ"ל בספר ברכות ה' וטעמו ונימוקו עמו, וליתר שאת יש לשכור מבעל הבית ליום אחד דשכירות ליומא ממכר הוי [וכן שמעתי שנהג הרה"ג ר' חיים חורי זצ"ל] אף שרבני דורונו מפקפקים גם בזה עכ"ד,

ויעו"ש בהערה שציין שראה בספר נשמת חיים להרה"ג חיים משאש אביו של הרב יוסף משאש אב"ד חיפה (נדפס במקאנס התש"ט עמוד רכב) שכתב שמנהג מרוקו לברך שבע ברכות בבית הכלה ובדור שלפנינו רצו לבטל המנהג ממש"כ בכתובות דף ז' ע"ב מברכים ברכת חתנים בבית החתן וכן פסק בשו"ע ר"ס סה אך שלא להוציא לעז על הראשונים הניחו המנהג כמו שהותא, ושוב ראה בנימוקי הרה"ג רפאל בירודגו שכבר ביטל הוא המנהג, עד שהראוהו בספר כתם פז שמנהג המגורשים לברך בבית אבי הכלה וכו', והרב המחבר כתב ליישב המנהג דפירוש בית חתנים היינו במקום שיהיה מצוי החתן ולא תספיק הכלה לחוד, או שדיבר בהוה ע"פ מנהגם בזמן הגמ', ובטור כתב מברכין ברכת חתנים ולא זכר בית חתנים עכ"ד, ויעו"ש שסיים הגר"מ מאזוז שליט"א שכן מנהג תוניס וגרבא שמברכים שבע ברכות גם שלא בבית החתן, ושכן הוה אצל הגאון מהרמ"ך זצ"ל, ולכן לדינא אין מנהג ירושלים מחייב לכל ערי הארץ.

ובעיקר מש"כ בספר הנ"ל שמנהג מרוקו לברך אף בבית הכלה, כן כתב בספר נתיבות המערב עמ' רמב כתב שנהגו לברך במרוקו שבע ברכות בית שבו נערך סעודת שבע ברכות לכבוד החתן והכלה, ובהערה שם ציין שכן הו"ד הגר"ש משאש בירחון אור תורה כסלו תשנ"ח ובמבוא לסידור עוד יוסף חי, ושכן היה נוהג רבי רפאל ברוך טולדיאנו זצ"ל ושכן כתב בספר עשה לך רב ח"ה עמ' רז, ושכן כתב בספר אוצר פסקי הסידור עמ' רט שכן מנהג מרוקו, ושכן כתב בסידור נר יצחק יעו"ש עוד.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

ואומנם בעיקר מנהג מרוקו ראיתי בקובץ יתד המאיר אייר התשע עמ' לז במאמרו של הרה"ג משה בן פורת שליט"א ששמע מהגר"א תורג'מן שליט"א ומהגר"מ אוחנונה שליט"א שאין מנהג מרוקו לברך שלא בבית החתן, אלא שבמקורו היה חצר גדולה לכל ראש בית אב והיו בה הרבה חדרים וכל מי שנא אשה קיבל חדר ושם בבית החתן ואביו היו עורכים בקביעות את סעודות השבע ברכות ולא בבית קרובים וידידים ע"כ והרבנים הנזכרים היו בעיר מרקאש וראו שכך נהגו שם, וכן כתב בשו"ת שערי יושר סימן לו אות טז ששמע מחמותו שהיא בתו של הגאון רבי אפרים אנקאוה זצ"ל אב"ד מרקאש אוזדא שכך בדיוק היה מנהגם. ושכן העיד לו הגר"ד עובדיה שלא נהגו במרוקו לברך ז' ברכות בבית ידידים, שכך שמע מכמה תלמידי חכמים ושכן כתב בספרו נהגו העם יעו"ש,

וכן כתב בשו"ת עמק יהושע (ח"ג חלק אבן העזר סימן לז) שיש לברך ז' ברכות אף שלא בבית החתן כדברי הערוך השולחן דהא סו"ס בכל מקום שמתאפסים שם הם והחבורה שלהם הוי כמקום השמחה ויכולים, אבל כתב שהיכא שהחתן והכלה קבעו מקום וחופה בביתן כמו שהיינו נוהגים בהתחלה ורק באקראי הזמינום או אחר עריכת החופה באולם קבעו עצמם להמשיך שבעת ימי המשתה בביתם ורק באקראי הזמינום אז אין לברך כי אם במקום קביעותם כדעת מרן השו"ע עכת"ד, ויש לבאר דעתו שהרי המנהג במרוקו היה שהיו עושים השמחה בחצר ההורים ושם היה להם חדר שהחתן והכלה גרו וממילא בכה"ג שלא רגילים לצאת לכן לא הוה שמחה, משא"כ היום שהשתנה המנהג.

ובעמק יהושע ח"ה סימן ג' כתב שכל דבריו דוקא היכא שמייחדים לחתן ולכלה חדר מיוחד וע"ע בח"ו חלק אבן העזר סימן א, וכן ראה בקובץ דבר אמת טבת תשנ"ד במאמרו של הגאון רבי גבריאל טולדאנו, שיש לברך שבע ברכות גם שלא בבית החתן יעו"ש באריכות.

וכן בשו"ת שמש ומגן (חלק ג' סימן כד) כתב הגר"ש משאש זצ"ל מנהגנו בעי"ת מקאנס ובקזבלנקה ועוד בהרבה מקומות שמברכים שבע ברכות בכל מקום שמזמינים החתן והכלה ויעו"ש עוד בסו"ס כה שכתב שאין לך סעודה שלא היו נוכחים חכמים רבנים ודיינים ומעולם לא הזיד שום אחד מההמון לברך ז' ברכות רק הרה"ג ודיין, ובשו"ת שואל ונשאל ח"ג אבן העזר ח"ג סימן תלח הובא הגה"ה מאת הרה"ג הנאמ"ן שכן שמע מהרב מאיר אמסלם

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

שהרה"ק ישראל אבוחצירא זצ"ל בירך לו ז' ברכות בביתו בנתיבות ולא היה בית החתן ושכן נהג גם בני הרה"ג ר"מ אבוחצירא זצ"ל יעו"ש.

וכן הובא בירחון אור תורה (אייר תשנ"ג עמ' תקפב) כתב שכן המנהג גם בקהילות החלאבים שבניו יורק ובקהילות מקסיקו וכן בצרפת ושכן נהג הסיידנא בבא סאלי זיע"א וכמו שהעיד חתנו הגה"צ רבי דוד יהודיוף יעו"ש, וכן ראה בספר דברי שלום ואמת ח"ב עמ' 147 שכתב שהמנהג בצפון אפריקה היה לברך ז' ברכות גם שלא בבית החתן עצמו, ובח"ד עמ' 194 בהערה כתב ששמע מפי הגר"י חזן זצוק"ל שהמנהג במרוקו היה לברך שבע ברכות גם אם הסעודה התקיימה בבית אחר, ולא התקיימה בבית החתן.

וכן כתב הגאון רבי אליהו אברג'ל שליט"א בשו"ת דברות אליהו (ח"ז סימן צב) וכתב שמנהגם של יהודי צפון אפריקה ומרוקו לברך השבע ברכות בכל מקום ששם מוזמנים החתן והכלה, ומכינים עבורם סעודה ופנים חדשות, יסדותו בהררי קודש, ואתי שפיר אף לדעת מרן השו"ע, והנוהגים כן ימשיכו במנהגם, והמערערים ידם על התחתונה במקום מנהג המיוסד על אדני הפוסקים והראשונים.

ואולם בספר נהגו העם (מנהגי חתונה אות כג) כתב שנהגו שרק במקום החופה מברכים ובלא"ה לא היה החתן יוצא כל ז', וצ"ע מהנהגת הסיידנא בבא סאלי זיע"א, וכן מדברי השמש ומגן. ויש לחלק בין המנהגים בעיירות והכפרים השונים במרוקו, וכפי ששמעתי כמה וכמה פעמים מאאמו"ר שליט"א לחלק בין המקומות, וע"כ כל מי שמקובל בידו לברך ז' ברכות אף שלא בבית החתן יכול להמשיך במנהגו.

והנה בספר פקודת אלעזר (לרבי אלעזר בן טובו סימן סט) הובא בשם רבי דוד בן שמעון זצ"ל מח"ס שער המפקד, שעתו שכל יוצאי צפון אפריקה צריכים לנהוג כמנהג הספרדים בירושלים ואף שהמערבים יש להם בית הכנסת לעצמם ואף שהוא יסד שכונה חדשה לבני מרוקו מחוץ לחומת ירושלים מ"מ יש להם לנהוג כמנהגי ירושלים, והו"ד בספר שושנת העמקים גיטין עמ' שט, אבל הכא י"ל שגם השו"ע מסכים כדברי הט"ז, וכמו שנראה מסו"ד דברי הערוך השולחן שמסכים לפרש כן בדברי השו"ע.

וכן בשו"ת פעולת צדיק ח"ג סימן רנב כתב להביא מש"כ בספר התניא שבכל מקום שאיתיה לחתן וכלה ואיכא משמחים מברכים, וכתב שם לדינא

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

שכן המנהג הקדמון, וכן כתב בענף חיים שבסוף התכלאל (ח"א עמ' טז ס"ב) שכן נוהגים, אבל מהר"י צאלח בענף חיים (עמ' קעא) כתב לדינא שלא לברך, וכן כתב בספר שם טוב כאסר (פ"ה הל' ברכות ה"ה) ובספר שובע שמחות (פ"א הערה צ) הביא מהרב צוברי שאין מנהג אחיד בזה בקרב בני תימן ובפרט שעד הזמן האחרון היה נהוג שאין החתן יוצא מבית חתונתו כל שבעת ימי המשתה. יעו"ש. וכן מנהג בתימן וכמו שכתב באריכות בשו"ע המקוצר סימן רז סעיף לב יעו"ש באריכות במה שהאריך במנהג התימנים לברך שבע ברכות בשבת בבוקר יעו"ש.

וכן נהגו לברך ז' ברכות שלא בבית החתן בעיר טירפולי כמו שמוכח ממש"כ בספר השומר אמת (סימן לד אות כח) וכן היה המנהג באיטליה כמ"ש בשו"ת הרב"ך (סימן עג בד"ה ונ"ל לדייק). וכן כתב בספר פחד יצחק (ערך ברכת חתנים דף סב ע"א) שכן נהגו בעירו פיארה הנמצאת בחבל מדינת איטליה לברך שבע ברכות באחד מן הבתים אפילו לא יהיה בית החופה יעו"ש, ובשו"ת ברכת יהודה שם כתב שכן שמע בשם הגאון רבי יצחק שחיבר זצ"ל שהמנהג היה בחלב לומר שבע ברכות אך שלא בבית חתנים.

ובברכת יהודה שם כתב להוכיח שכן היה המנהג גם בעיר בגדאד וכדמוכח ממש"כ בבא"ח שנה א' פרשת שופטים הלכה טו את התנאים כדי לברך ברכת חתנים ולא כתב את התנאי זה של בית חתנים וש"מ שס"ל עיקר כדעת הט"ז ושכן הוא המנהג, ואולם כתב שבשו"ת שערי יושר כתב להוכיח ממש"כ בבא"ח סוף פרשת חוקת שכתב וז"ל: וכן אם בבית חתן נמשכה הסעודה עד ליל שמיני וכו' עכ"ל, ומוכח שס"ל שבעינן בית חתנים, וכתב שם דאינו ראייה די"ל שכל הזומנו לה תארח אצל קרוביהם כדי לשמחם ולערוך את הסעודה לכבודם הרי זה בכלל בית חתנים.

וכן כתב לדינא בשו"ת ברכת יהודה (אות י) להאריך להוכיח שיש לברך שבע ברכות אף שלא בבית חתנים, וז"ל: ומלבד מ"ש להוכיח שמנהג בני ספרד היה לברך שבע ברכות אף שלא בבית חתנים איכא בזה כמה ספקות חדא ספק אם הלכה כדעת הראשונים דסברי דלא בעינן בית חתנים ואת"ל כדעת הסוברים דבעינן בית חתנים שמא הלכה כדעת הט"ז שכתב שמרן השו"ע כתב דין זה רק לאותם מקומות שנוהגים לעשות חופת אפריון למושב החתן וכלה דאז מי שמשנה מזה הרי הוא ממעט מהשמחה אולם במקומות שלא נוהגים לעשות חופת אפריון אפשר לברך ברכת חתנים בכל מקום שהרי אין הבדל בזה בין בית החתן לבית אחר דלא ניכר שום שינוי

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

ביניהם ע"ש, ועוד שע"פ מ"ש בשו"ת הרדב"ז ח"ד סי' אלף שכ דאם יצאו החתן והכלה מבית חופתם לאכול בבית אחר מפני שבית החופה קטן מהכיל הקרואים מברכין שם שבע ברכות לפי ששם הוא עיקר השמחה ע"ש יש ללמוד דהשתא מאחר והשתנתה המציאות של זמנינו ורוב הזוגות שנישאים גרים בדירה פרטית לעצמם ולא בבית הוריהם כפי שנהגו בדורות שלפנינו וטורח להם לערוך סעודות ולהזמין אורחים בדירתם הפרטית ושמחים יותר כשעורכים סעודה לכבודם בבית אחר לכל הדעות יש התם לברך שבע ברכות ודעת רבים מן הפוסקים דהיכא דאיכא ס"ס שפיר דמי לברך על כך ואף לדעת החולקים כתב בשו"ת מכתם לדוד סי' ג דכל דאיכא תרי מפיקי תו ליכא איסורא דלא תשא לא ריחא ולא קיוהא דס"ס מהני להתיר כל איסורין שבתורה וגם זה כאחד מהם ע"ש וע"ע מ"ש בזה בשו"ת יבי"א ח"י האו"ח סי' נב וע"ע מה שהאריך בזה בספר ברכת יעקב סופר סימן י עמוד ועוד דהוא מילתא דמסתברא וכ"כ בשו"ת הרב"ך שם שהסברה מחייבת שיש בזה אפושי שמחה בלכת החתן והכלה לבית מרעיהם ובגמ' כתובות כב אמרו למה לי קרא סברא היא ע"ש וש"מ דמילתא דאתיא מסברא דינו כדין תורה ובעצם הענין להפקיע שבע ברכות הוא דבר תמוה דאטו ענין של בית חתנים הוא גזרת הכתוב ואינו אלא משום שמחה ומעתה אם מהות השמחה השתנתה ושמחת חתן וכלה היום היא בבתים אחרים מה הטעם שנפקיע מהם ברכות יקרות וחשובות שניתקנו ע"י חז"ל ע"ה והוא דבר של סברא אלימתא ולית נגר ובר נגר דיפרקינה כעת הודיעני הרב משה חגבי שליט"א שמכח סברא הנ"ל מורה הרה"ג רבי שמעון בעדני שליט"א לברך את השבע ברכות במקומות שהחתן והכלה מתארחים אליהם ואף שאינו בבית החתן. ובמש"כ כן בשם הגר"ש בעדני ראה עוד לקמן במה שהבאנו שכתב בירחון אור תורה בשם הגר"ש בעדני.

ואולם בילקו"י (חו"ק עמ' שא) כתב בשם אביו מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל שמנהג ירושלים שאין מברכים ברכת חתנים אלא בבית החתן, וי"ל דמה דקאתי משום המנהג, דמשום מעיקר הדין אף שיש לחוש לסב"ל סו"ס כיון שמצינו בראשונים שאפשר לברך שבע ברכות אף שלא בבית החתן, לכן יש לומר לדינא שאפשר לסמוך ולברך ז' ברכות אף שלא בבית החתן.

וכן הגה"צ רבי שריה דבילצקי זיע"א בספר שובע שמחות (פ"א הערה צב) הביא מהגאון רבי עזרא עטייה זצ"ל ומרבני ירושלים שאמרו במנהג בירושלים כדעת מרן שאין מברכים שבע ברכות אלא בבית החתן, ושכן

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

העיד הרה"ג רבי סלמאן וחגי עבודי זצ"ל שגם בבבל המנהג כירושלים, ובספר בית חתנים (פרק יד ס"ב) כתב שכן דעת הגר"ע יוסף זצ"ל והגר"צ אבא שאול זצ"ל ושכן נהגו בשמחת קרוביהם ותלמדיהם יעו"ש. וכן כתב לדינא בספר בני חביבים עמ' שצא. וכן העלה לדינא בשו"ת שערי יושר ח"א סימן לו וכתב שכן אמר לו הגאון רבי ראובן עבודי אה"ד אהבת שלום שעניו ראו ולא זר איך שכל גדולי בבל שבחיי אביו לא היו מברכים ברכת חתנים אלא בבית חתנים, וכן שמעתי מכמה תלמידי חכמים שכן היה מנהג מוהרר עזרא עטייה זצ"ל ושאר חכמי הישיבה שבדורו וכן נהג אחריו הגר"י צדקה זצ"ל ששימש כראש ישיבה תחתיו, וכן הוא מנהג ירושלים כיום ע"פ שני גדולי הפוסקים הספרדים שבימינו הראש"ל הגרע"י (שליט"א) והגר"צ אבא שאול זצ"ל ושאר גדולי ירושלים וחכמיה שלא לברך ז' ברכות אלא בבית החתן וכו' ופחמע"ד עכ"ד, עוד בדעת מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל, ראה במכתבו שהובא בגליון תור הזהב (מס' 50) במדור בית יוסף וז"ל: ראוי לאברכים הספרדים להימנע מלברך ברכה משבע ברכות בסוף הסעודה שעורכים לכבוד החתן שלא בבית החתן כי רק האשכנזים נהגו לברך כיוצא בזה עכ"ל. וכן הורה הגרשז"א לבני ספרד והובא בספר שלמי שמחה (עמ' שמז). יעו"ש, ואין הספר הנ"ל תחת ידי.

וכן הובא בקובץ מה טובו אוהליך יעקב (חלק טז עמ' כה) שיו"ל ע"י הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך, שהעיד הגר"צ אבא שאול זצוק"ל בשם הגאון רבי עזרא עטייה זצ"ל שגם בזמנינו המנהג שאין מברכים ברכת חתנים אלא בבית חתנים, אף שכיום אין נוהגים לייחד לחתן והכלה מקום קבוע לכל השבוע, וכל שלא קבעו להם חופה למשך כל שבעת ימי המשתה, לא יברכו ברכת חתנים.

ובספר בית חתנים להגר"מ פנירי (ח"ב עמ' שעג) כתב להעיר ע"ד הגר"מ לוי זצ"ל בזה"ל: וכל הנמצא קרוב לדברים יודע שהרבה פעמים מאחרים המוזמנים לסעודה, והחתן והכלה יושבים ומצפים, ובעל הבית דוחק ומנסה להשיג מי שישלים למנין, ופעמים אף מתדפק על פתחי השכנים כדי שסוף סוף ימצאו בני אדם ויוכלו להתחיל בסעודה, ולפעמים החתן והכלה מגיעים באיחור רב, ואח"כ כמובן ממהרים כדי שלא להטריח את המוזמנים שטרחו ובאו ממרחקים, ואיך נוכל להגדיר סעודה בבית זה כסעודה במקום חופה ולברך שם שבע ברכות, ועוד שבדרך כלל אין מכירים חלק מהמוזמנים זה את זה ולא את החתן והכלה ואין ריבוי שמחה כ"כ, ובפירוש כתב מרן

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

בשלחנו הטהור שדוקא אם הולך החתן לבית אחר הוא וכל החבורה עמו, נעשה אותו בית עיקר ומברכים שם שבע ברכות, משא"כ כשהולך לבדו שאין מציאות של ריבוי שמחה וא"א לברך שם ברכת חתנים, וכבר כתב הגאון החיד"א שבימינו לא שייך דין זה של בני החבורה שהרי השמחה נתמעטה ואין בני חבורה קבועים המשמחים את החתן בכל יום, וכ"ש בימינו, כך שלמעשה אין ברור להורות לברך בכל מקום בו נעשתה הסעודה לכבוד החתן עכ"ד, ואמנם י"ל דבמקום שבאמת מתנהל הכל כמ"ש, אין לברך, אבל בדרך כלל ברוב דוכתי פחות או יותר הכל מנהל למישרין, ולא מלקטים מניין לשבע ברכות, ופחמע"ד.

ובעיקר מה שהביא בילקו"י בשם אביו הגרע"י זיע"א בשם הגר"ע עטיה שאין לברך שבע ברכות שלא בבית החתנים, אמנם הובא בירחון אור תורה (אייר תשנ"ג סימן קב) שכתב שם הרה"ג חיים עבדאי שליט"א שאמר לו הגאון רבי שמעון בעדני שליט"א רבי עזרא עטיה הורה לחתן שלא היה לו מקום חופה קבוע שיברכו ז' ברכות בישיבה, ואולם אח"כ כתב שם בשם הגרב"צ אבא שאול זצ"ל שאמר בשם רבי עזרא עטיה שלא מברכים ז' ברכות שלא בבית החתן יעו"ש. וכן שמעתי שמועה זו עתה ממו"ח הגר"ש יאיר שליט"א ששמע כן בשם הגר"ש בעדני שליט"א.

וכן ראיתי בספר תורת הקדמונים להג"ר עמנואל מולקנדוב שליט"א סימן קלב שכתב שכן נראה מדברי רבי יוסף מולכו בשו"ת אהל יוסף בהשמטות שבסוף הספר דף קיד ע"א מבואר שמנהג ירושלים שמברכים גם שלא בבית החתן שנשאל על דברת מעשה שהיה פה עיה"ק ירושלים בחתן שהסיב את קרואין בבית שכנו הקרוב אל ביתו יען כי ביתו בית חופתו קטון מהכיל כל קרואיו וכו' ומשו"ה אכלו שם בבית שכנו החתן עם קרוביו גם בשאר הימים מיום הראשון עד יום השביעי וכו' וביום השביעי לא אכל החתן עם קרואיו יען היותו חולה ונשאל הרב האם יש לברך ז' ברכות או לא, והשיב שיש לברך יעו"ש, ומבואר להדיא שמברכים בבית השכן אע"פ שאינו בית חופת החתן, ולא אמרינן כאן סב"ל.

וכתב עוד שכן מצא בסדור חוקת עולם שנדפס בירושלים בשנת תרנ"ג דף קצד ע"ב שהעתיק את דברי הט"ז שבזמנינו מברכים בכל מקום יעו"ש, ולא ציין שמנהג ירושלים אינו כן. וממילא אפשר לומר שאפשר לברך גם שלא בבית החתן לכן מנהג שהעידו בשם הגר"ע עטיה ושיש מחלוקת בדעתו ממילא י"ל שכן אפשר לברך.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

וכן הג"ר יקותיאל אברהם אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן וש"ס, כתב לי שדעת הגר"ד קוק שליט"א שבאופן עקרוני צריך "בית החתן" אבל אם עושים בבית חבר טוב מאד ויש שמחה פורצת ללא גבול, אכן זה כמו בית החתן, דכבר הוכרע שבית החתן הוא "סימן" ולא "סיבה". עכת"ד. וע"ע בשו"ת ויצבור יוסף בר ח"ד פרק שבעה עשר במה שהאריך בזה אם אפשר לומר שבע ברכות שלא בבית החתן.

וע"ע בספר משפט הכתובה ח"א עמ' תעב בהערה במש"כ שע"פ הסברא היה נראה לברך, אבל לדינא א"א לברך ע"פ סברא, וציין למש"כ בזה אביו זצ"ל בשו"ת ויצבור יוסף ח"ד סימן פט, ואמנם תמיהא מילתא טובא, דהרי אי"ז סברא דילן, אלא כבר בט"ז כתב לחלק ועוד אחרונים, וכיון שהשתנה המציאות, השתנה הדין.

ודעת הגאון רבי יעקב יוסף זצ"ל, כתב לי בזה הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א בנו של הגר"י יוסף זצ"ל, בזה"ל: אנחנו נוהגים לחשוש לסב"ל מאוד בזה. עכ"ד, וציין לי עוד במש"כ בזה אביו הגאון הגדול רבי יעקב זצ"ל, וז"ל: ואיכא ס"ס לברך, לפמש"כ הט"ז, שרק אם העמידו אפריון לא יברך במקום אחר, אבל אם לא קבעו אפריון, מברכים בכל מקום. וכ"פ הגר"ע עטייה, וכמ"ש הגר"ש בעדני (באו"ת אייר תשנ"ג) וע' ברכת יעקב שס"ס בברכות עבדינן, וכ"ה מנהג אטליה, תימן, ג'רבא, מרוקו. אך הגר"ע זצ"ל, הגר"י עדס זצ"ל בשם הגר"ע, אמרו שלא יברך (שם) דס"ס בברכות לא עבדינן. ונ"מ להתיר לאשכנזי לברך. וע' שמש ומגן (ח"ב אה"ע ס' כ"א) וכיו"ב פסק הגר"ש מאשש (במדרש דוד ח"ו ע' ל"ד) לברך וכ"פ הגר"ד יהודיוף, ושכ"פ חמי"ו הגר"י אבוחצירה אור תורה (תשנ"ג אייר) קונטרס ברכת חתנים (ס' ג') ושערי יושר (חנניה). עשה לך רב (ח"ה ס' ל"ח). ושכ"ה בנמוק"י (הנ"מ, כתובות). וכ"פ הגר"מ הלוי בברכת ה' (ח"א פ"ב סי"א, וח"ד פ"ה) ואו"ת (תשע"א תמוז ס' קכ"ח) והרב"ך (תלמיד הרמ"ז, ס' י' ע"ג) וסיים: וצריך להתיישב בדבר. והב"ד השד"ח (כללי הפוסקים, ס' ט"ז ס"ק מ"ז) שמה שסיים, הוא דרך ענוה, ע"ש. תולדות יצחק (ח"ב אה"ע ס' י"ג) תולדות פרץ (אה"ע ס' ה'). ובד' מרן בס"י שכתב את התוס' בשם י"א, כתבו ב"ש, וישב הים (ח"ב ס' כ"א) דס"ל הכי. אלא שבגלל המנהג שכתב הר"ן. הב"ד ד"ז בשם י"א, עש"ב. אבל פעולת צדיק (ח"ג ס' רנ"ב) בד' מרן, ס"ל לפסוק דלא כהתוס'.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

לא מברך. אך הגרמ"א בשם הגר"י אבוחצירה (הבבא סלי) פסק שלא יברך וכ"פ במאמ"ר וח"ב אה"ע ס"ס ו' א"כ ישן ביום האחרון, או בשבת, וכל המשפחה, שם יברכו, ע"ש. וכ"פ דברי בניהו (דיין ח"א אה"ע ס' ד' וחי"ג ס' נ"ט) מנחת שלמה (ח"ג ס' כ"ה ק"ג) מנהג בגדאד, וכמ"ש הגר"י מועלם, הג"ר סלמן חוגי עבודי- בניו ח' ראובן. ולתוס' הריטב"א ורד"א (ע' שס"ד) פסקו שגם בשלשה אנשים מברכים אשר ברא, כיון שאשר ברא אינה ברכת חתנים, ע"ש. ולפ"ז אפשר לברכה בכל מקום, וכ"פ יבי"א ובית חתנים (ע' ע"ז) ושכ"ה המנהג. ואף שהגרבצא"ש אוסר לברך, ע"ש, אבל התיר לאשכנזי וה"ט לברך מ"מ איכא ס"ס לברך, דשמא אשר ברא אינה ברכת חתנים. 2. ושמא גם ז"ב א"צ דוקא בבית החתן. 3. ושמא בזה"ז שאין אפיריון קבוע לחתן, כ"מ נחשב כבית חתנים.

המנהג, והר"ן בסוכה (י"א:) העיד: שנהגו לברך, בכ"מ וסיים: ויש לחוש לתוס', ע"ש. וכ"כ כנה"ג, בי"ע, ארץ חיים. כה"ח (תר"מ ס"ק נ"ד). וכ"ה מנהג ג'רבא, וכמ"ש נפש חיה (מ"ע ח' א') הג"ר רפאל סבאן, ונאמ"ן ע"ש, אבל זכרי כהונה (ח"א מ"ע ב' א' כ"ד) פסק שלא יברך ע"ש.

וכ"ה מנהג איטליה וכמ"ש בשו"ת הרב"ך, פחד יצחק, וישב הים (ח"ב ובמכתבי הלכה (שחיבר ס' פ"ה) העיד על אר"ן, שמברכים. אבל הגר"ע עטיה, והג"ר משה טוויל פסקו דסב"ל, והם היו צמודים למנהג. ובטריפולי מברכים וכמ"ש השומר אמת (ס' ל"ד א' כ"ח).

ובתימן מברכים וכמ"ש פעולת צדיק (ח"ג ס' רנ"ב) ושו"ע המקוצר (ס' ר"ז ס' ל"ב). והעיקר כהגר"ע, וכ"פ הגר"ע, והגרבצא"ש, שערי עזרא (בצרי, ח"א ס' ק"ה) אורחות יושר (ח"ב אה"ע ס' י') או"ת (תשנ"ד, שבט, ס' נ"ד). ועל מש"כ תורות אמת (בירגודו) פ' עמק יהושע ח"ג אה"ע ס' ל"ח (מאמן, ח"ו אה"ע ס' א') שלא יברכו. אבל שמש ומגן (ח"ב אה"ע ס' כ"א) ח"ג ס' כ"ד, וח"ד ס' פ"ד) פ' שרק בזמנו לא נהגו לברך, אבל בזה"ז, יודה שיברכו, ע"ש. ופסקי הלכות יד דוד (מקרלין, ח"ג ע' ח') פ' את הרמב"ם והשו"ע שכ"מ שהחתן נמצא, נקרא בית חתנים, ע"כ מכתבי הגאון העצום רבי יעקב יוסף זצ"ל.

וכן ראה עוד להראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א בעין יצחק חלק ב' שהאריך שא"א לומר ספק ספיקא דלא עבדינן ספק ספיקא כנגד מרן, וגם לא עבדינן ספק ספיקא בברכות כנודע, וגם א"א לסמוך למעשה בעניני

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

ברכות ע"פ חילוקים מדעתינו נגד המבואר בשו"ע, ולכן בודאי שיש לחוש לספק ברכות להקל, שהרי אפילו נגד מרן השו"ע אמרינן שספק ברכות להקל, וכ"ש הכא שכך הוא המנהג.

וכן כתב בשו"ת היכל שלמה (עמ' רמח) שדעת הראש"ל הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל בסידורו שאין מברכין שבע ברכות אלא בבית החתן.

והנה לכאורה קשה על השיטה שאין לברך שבע ברכות אלא בבית החתן ממה שמברכים ביום הראשון וכתבו בזה בפוסקים ע"פ דברי הרדב"ז שהביא בברכת ה', והיא גופא קשיא כי אחר שסמכין על הרדב"ז לברך גם ביום הראשון, אמאי לא נסמוך על דברי הרדב"ז בכל ימי השבע ברכות, ובקובץ מה טובו אוהליך יעקב שם הובא בשם הגרב"צ אבא שאול זצ"ל שכתב ליישב בזה שמה שנוהגים לברך שבע ברכות בסעודת החתן באולם השמחות אף שאינו בית חתנים היינו משום שישנה שם שמחה מרובה, ואין להקל בזה אלא בשמחת ליל ראשון, אבל לא בשאר ימים וכמו המצוי שעורכים סעודת ז' ברכות באולם או מסעדה שהשמחה שם אינה מרובה כמו בחתונה עכ"ד, ואמנם אכתי קשיא דאכתי גם בשאר הימים איכא שמחה, ומהכ"ת דבעינן שמחה כמו בחתונה, הרי גם בבית חתנים אינו שמחה כמו בחתונה, אלא דבע"כ דאזלינן בתר טעמא.

ובילקו"י (חו"ק עמ' שד) כתב ליישב בזה שאכתי יש לחלק שדברי הרדב"ז איירי בכה"ג שיש הרבה אנשים שמגיעים לשמחה וברוב עם יש שמחה יתירה לחתן, ולכן לדעתו מברכים בכה"ג שבע ברכות שם שלא בבית החתן, אבל בימינו שיכולים לבוא אותם אנשים גם לבית החתן ורק משום מניעת טירחה זומאן לימא לן שיברכו ברכת חתנים ויש לפלפל עוד בזה עכ"ד, ובעיקר טענתו הראשונה כבר השבנו כמו שהביאו כיוצא בזה בשם הגרב"צ אבא שאול, ולגבי הטענה שרק משום טירחא לא מגיעים לבית החתן, הנה בדרך כלל אי"ז שייך לבוא לבית החתן, כי המה גרים ביחידה קטנה, וגם לפני הרבה שנים החתן לא גר בדרך כלל בדירה גדולה ששייך לעשות שם שבע ברכות, וממילא עושים השמחה בבית הדודים שיש להם דירה גדולה או משכירים אולם, וממילא שייך לומר שבע ברכות אף שלא בבית החתן, ויעו"ש עוד שכתב שהרי השו"ע לא כתב החילוק הנ"ל, ואמנם על הטענה הנ"ל כתבתי כבר ליישב וכמו שהאריך לבאר בזה עוד בשו"ת ברכת יהודה שהבאתי לעיל.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

אם זה בבית הורי החתן

והנה יש לדון היכא שהשבע ברכות בבית הורי החתן האם לדעת הגרע"י ועוד שלא מברכים שבע בברכות אלא בבית חתנים, האם בית הורי החתן חשיב כמקום שיש בו שמחה, ובשו"ת שערי עזרא (ח"א סימן קא) כתב, שזכרוני שפעם היה מעשה בשאלה כזו, ונשאתי ונתתי בזה עם מורי ורבי חכם עזרא עטייה זצ"ל והעלה בזה שהעיקר כדברי מרן וכן הוא המנהג, וע"כ אם לפעמים נוהגים שלשה ימים נמצאים אצל אבי החתן ושאר הימים עוקרים כולם לבית הכלה הנה במקום החדש נעשה הוא בית חתנות ומברכים שם, אבל אם במקרה סעודה אחת אחד החברים הזמין בביתו לא נעשה אותו בית בית חתנות כיון שאי"ז אלא לסעודה אחת עראי בעלמא ודעת החתן לחזור למקום עיקר חופתו ע"כ אין לברך שם. עכ"ד

וכן כתב בילקו"י שובע שמחות ח"א פרק יז סעיף כג כתב בשם הגרע"י זצ"ל שלא מהני, שהרי הוא עיקר משם דירתו, [ויש להביא להא ראייה מדין הדלקת נר חנוכה לחתן שמתחתן בימי החנוכה, שהבאנו בזה בספרי שערי יוסף חנוכה סימן סא, ואמנם איכא בהא הרבה דעות ויש לפלפל].

ואולם בספר עמודי שש כתובות עמ' יח הובא בשם הגרב"צ אבא שאול ז"ל שבית הורי החתן חשיב כבית החתן משום שמרגיש שם בעלות ושמחה מרובה כמו בביתו, ומ"מ אם דר בבית אביו יכול לברך, יעו"ש, וכן כתב בשו"ת מאמר מרדכי להגר"מ אליהו זצ"ל (ח"ב חלק אבן העזר סימן ו') וכן כתב בספר פסקי שבע ברכות עמ' סא וכן כתב בבית חתנים פרק יז הערה ז', ומ"מ הערה שם בהערה ח' דבית הורי הכלה לא חשיב כבית חתנים. וכן הובא בשם הגרב"צ אבא שאול זצ"ל בקובץ מה טובו אוהליך יעקב שם.

אם זה בבית סב החתן אם מקורב אליו

ויש לדון בכה"ג שהחתן מקורב לסבא ששפיר דמי חשיב כביתו, ומצאתי בזה בקובץ משנת יוסף חלק יז עמ' כח שהשיב הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א, וז"ל: אין לברך שבע ברכות בבית הורי או הסבא של החתן או של הכלה, ומה שכתבת ששמע שבביתו של מרן זיע"א הכ"מ ובירכו ז' ברכות בביתו של מרן, וביאר עוד, הנה בביתו של מרן זיע"א ערכו עשרות שבע ברכות לנכדיו ונכדותיו, ובכולם בירכו רק ברכת אשר ברא, היה מקרה אחד ויחיד לפני כ' 17 שנה שראש הממשלה השתתף בסעודת השבע ברכות עם

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

כמה מהשרים, והיתה שמחה יתירה, ואותו נכד היה מקורב מאוד למרן זיע"א הרבה, והיה בן בית אצלו, ואמר לו, מתי שברצונך להכנס לביתי ביתי פתוח בפניך, וזה היה מקרה חד פעמי שמרן בירך את כל השבע ברכות בביתו, ואמר שביתו זה הבית גם של אותו נכד שאותו חיבב, אבל חוץ מאותו מקרה בכל סעודות השבע ברכות שנערכו בביתו של מרן לא בירך שבע ברכות אלא אשר ברא בלבד עכ"ד.

ויעו"ש עוד באות ג' שלא מהני קנין דאי"ז דין קנין אלא רק רק בבית חתנים ששם השמחה מיוחדת, וראה עוד בקובץ המשביר חלק ו' בעמ' קמא שהובא תשובת נכד מרן הגרע"י זיע"א ה"ה הג"ר עובדיה יוסף טולידאנו שליט"א בעמח"ס שו"ת משיב משפט, ודיין בבי"ד הגר"א וייס שליט"א, שכתב שם, שבכל השמחות של בני משפחתנו שהשתתף בהם מו"ז מרן זיע"א (חוץ מפעם אחת שלא ידעתי טעמו, ואפשר שהיה מפני כבודו של המחותן שהיה מבני מרוקו שנהגו בזה, ובאותו הזמן מרן כיבדו עד למאד) הקפיד מרן שלא יברכו אלא ברכת אשר ברא וכך אירע גם בסעודת שבע ברכות שערך מו"ז מרן זיע"א עבורי בביתו, וכן בסעודות שערך עבור אחיי שליט"א, ומשום כך לא שמנו ליבנו ולא העיר לנו עם פנים חדשות יאכלו לחם או לא עכ"ד, יעו"ש עוד.

וכן ראה עוד בקובץ משנת יוסף חלק יד עמ' קלא כתב ידידי הרה"ג יהודה בן דוד שליט"א שאמר לו הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א ביום כ"ז טבת תשע"ו שבכל שבתות החתן של בניו שנערכו בהשתפפות מרן זיע"א במלון לא אמרו ז' ברכות רק ב' ברכות יעו"ש, ושהעיד הרה"ג שלמה שרגא שליט"א שאביו הגר"ב שרגא שליט"א שהיה בשבע ברכות בביתו של מרן זצוק"ל בהשתפפות הגר"ש משאש זצ"ל ומרן לא נתן לו לברך ז' ברכות אלא ברכת אשר ברא בלבד, יעו"ש, כן הובא מעשה זה בספר רבנו עמ' קנז, וכתב שם עוד בספר רבנו שזו היה בשבע ברכות לנכדו של מרן הגרע"י זיע"א הג"ר יעקב ששון שליט"א.

אם שכרו אולם

ולעניין אם שכרו אולם, לכאורה י"ל דשכירות קניא, וכן כתב בסידור תהלת יצחק עמ' תשיז בשם הגרב"צ אבא שאול שמהני ששוכרים אולם יעו"ש. וכן כתב בשו"ת מאמר מרדכי (שם).

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

ואמנם בשו"ת מעין אומר (ח"ט הלכות קידושין סימן מא) שאלו למרן הגר"ע יוסף זצוק"ל בזה"ל: לדעת מרן השו"ע שרק בבית החתן אומרים את כל השבע ברכות, כאשר החתן שכר את האולם לערוך בו את הסעודות, האם הדבר יועיל גם לדעת מרן כדי לברך שבע ברכות, והשיב בזה"ל: זה נחשב כביתו ואומרים שבע ברכות עכ"ד, ויעו"ש בהערות במה שהרחיב בזה, ואמנם בסימן טו שם הובא שהגרע"י לא נראה מסכים לזה לדינא ששאלו לו בזה"ל: חתן שראש הכולל שלו רוצה להשכיר לו את הכולל בזמן הסעודה בכדי שבתוך שבעת ימי חופתו יהא אפשר לעשות את כל השבע ברכות לחתן, האם הדבר אפשרי, והשיב בזה"ל: לא כדאי, רק אם יעשו להם מעין אפריון. עכ"ד, ולכאורה נראה סתירה, ואולם יש לחלק בין שכירת אולם, לבין עשיית השבע ברכות בכולל, שאינו מיועד להשכרה, והבן.

ואולם ממה שהובא שם עוד בסימן מא ששאלו למרן הגרע"י זיע"א בזה"ל: חתן ששוכר מלון לעשות בו שבת חתן עם כל משפחתו וקרוביו, האם יחשב מקום זה כבית החתן ויעשו את כל השבע ברכות או כבית אחר ויעשו רק ברכת אחת, והשיב בזה"ל: יעשו רק ברכה אחת עכ"ד, ושם בהערה נדחק לבאר שיש הבדל בהלכה בין שכירות המקום לשכירות של השימוש במקום כמו שכתב מרן בשו"ע יו"ד סימן רפו סעיף כב, השוכר בית בחו"ל והדר בפונדק באר"י פטור ממזוזה שלשים יום, והשוכר בית בארץ ישראל חייב במזוזה מיד משום ישוב אר"י, והיינו שלגבי חיוב הבית במזוזה יש חילוק בין דירה שכורה באר"י או קנויה בחו"ל שחייב מיד כשנכנס, ב' דירה שכורה בחו"ל או בית מלון אפילו באר"י שפטורים עד שלושים יום, וממילא ה"ה גם כאן כאשר הוא שכור את האולם אין להמשכיר שום יד בזמן השכירות ונחשב כביתו ועושה שבע ברכות, משא"כ כאשר עושים את השבע ברכות בבית מלון הדבר חשוב עראי עכת"ד, ואולם אכתי דחוק הוא דהא סו"ס השאלה הייתה על שכירות בית מלון, ובע"כ דס"ל למרן הגרע"י דשכירות לא חשיב כבית חתנים לז' ברכות, וטעמא דהא סו"ס אינו חשיב כאפריון, ונודע מש"כ הראש"ל שליט"א על הספר מעין אומר, ואכמ"ל.

וכן בדעת הגרע"י זיע"א דלא מהני שכירות כן הובא בס' בית חתנים פרק יד הערה ו' שהורה הגרע"י שאף עשה מעשה שבשבת חתן של בן זקוניו שנערכו הסעודות באולם הורה שלא לברך אלא ברכת אשר ברא בלבד. וכן ראה עוד בס' נתיבות שמחה עמ' מג שכתב בשם הגר"ש חירארי זצ"ל שמנהגנו שלא מברכים שבע ברכות רק בבית החתן. כן שמעתי ממורי ורבי

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

הרהמ"ח חיים ביד וס' ויפתח יוסף. וכן שאלתי לפאר דורנו והדרו הראש"ל מרן הגאון רבינו עובדיה יוסף, האם אפשר להקנות את דירתו לחתן ולעשות שבע ברכות בביתו, 'ומאן גם בזה'. וכמובן עשיתי כדברי קודשו ובשלו בביתו ולקחו את האוכל מוכן לבית החתן. עכ"ד. וע"ע בזה לקמן.

ובמה שהשיב הגרע"י שהובא במעין אומר שמהני רק אם עושים אפריון, כתב בספר פסקי שבע ברכות עמ' סג שכן הוא מנהגו של הגאון רבי בניהו יששכר שמואלי שליט"א בנישואי בניו לעשות בכל יום בצהרים סעודה בביתו ומושיבים החתן והכלה באפריון ומברכים שם כל הברכות יעו"ש.

ואמנם בברכת ה' שם כתב בסוף ההערה שי"א שהאפריון מועיל רק כשיושבים ביחד ושיש שמחה מיוחדת, ויש לצרף בזה מש"כ הגרב"צ מוצפי שליט"א בספרו חופת ציון עמ' תכ שהביא דברי הריטב"א ועוד שהחתן והכלה יושבים ביחד ממה שכתבו "ונהגו בקטלונאי ומקומות אחרים כי בשבת כשיוצאים מבית הכנסת עם החתן שמביאים את הכלה בתוך העם ומכניסים הכלה לחופה ומברכים שם ברכת חתנים עכ"ל, [וא"ה אמנם איכא למימר דכיון דבלא"ה לא פסקינן כדברי הני ראשונים חוץ ממה שנהגו כן בתימן, ממילא אין חיוב להצריך שהחתן והכלה ישבו ביחד כי דוקא התם דליכא סעודה בעינן הכין] וכתב שם עוד הגרב"צ מוצפי שליט"א שכן ראה לאביו שהורה שהכלה תשב אצל החתן בברכת המזון ושבע ברכות, כי ע"פ הקבלה יש בזה סוד נפלא ושכן ראה לחכמי הדור הגאון רבי עזרא עטייה, ורבנו בן ציון אבא שאול זצ"ל ועוד יעו"ש.

אם שכרו בית מלון

ויש לדון היכא ששכרו בית מלון, ולכאורה י"ל דבכה"ג איכא שמחה יתירה, וכמו שנראה מתשובות במעין אומר שהגרע"י מודה בזה, ואמנם בספר הזכרון בית הלל לעילוי נשמת מרן הגר"ע יוסף זיע"א הובא ששאלו לו (מתאריך י"ז סיון תשע"ב) בזה"ל: אב של חתן ששוכר מלון בית הארחה לשבת חתן האם יוכלו לברך שם שבעה ברכות או לא, ואם יש נפק"מ אם רק אוכלים שם ולא ישנים, והשיבו בזה"ל: לומר ברכת אשר ברא בלבד עכ"ל.

וכן בשו"ת עטרת פז ח"א כרך ג' סימן ח' כתב לדון אודות חתן ששוכר מבנה של ישיבה שנמצא במקום קרוב למכריו ומיודעיו ורחוק מביתו ויש במבנה

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

הזה חדרים לשינה וכן חדר אוכל גדול לאכילת הסעודות האם אפשר לברך ז' ברכות, וכתב שאע"פ שיש צדדים נכונים לומר שיש לברך ז' ברכות מ"מ יש לומר סב"ל ושצ"ע למעשה יעו"ש, ואולם בשו"ת נשמע קולם (תשע"ז, ח"ב סימן ו') כתב שאם החתן שכר עבור השבת את החדר אוכל והפנימיה של הישיבה בשבת חופה ע"י שיתנו אפריון או סימן לחופה דומה לשכר אולם שהמברכים שם את כל הברכות יש להם ע"מ שיסמכו, ואמנם בקובץ משנת יוסף (אב אלול תשע"ה סימן קכה אות ז') כתב הגר"ש ללוש שליט"א שלא מהני. ואמנם לפי הגרב"צ אבא שאול זצ"ל ועוד בבית מלון כן יש לברך לכאורה. ויש לפלפל עוד.

ובקובץ משנת יוסף חלק יג עמ' שנג הביא הרה"ג יוסף רפאל סאסי שליט"א מח"ס מענה יוסף, שכהאי סברא כתב הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א בעמח"ס ילקוט יוסף מתאריך א' ניסן תשע"ד וז"ל: גם בשבת חתן שנמצאים בבית מלון, והחתן והכלה נמצאים שם, אין לברך ז' ברכות, ואין לבוא מחמת הטענה שהשכירו את המקום, שהתקנה היתה לברך שבע ברכות רק בבית חתנים, ששם השמחה היא מיוחדת שהכל באים לבית החדש של החתן עכ"ל. ואמנם איכא להעיר בכ"ז דהא אכתי איכא שמחה שמגיעים לבית מלון, ובית החתן הינו רק סימן, ועיין.

אם בן אשכנז שנמצא בשבע ברכות של בני ספרד יכול לברך השבע ברכות

ויש לדון היכא שיש בן אשכנז שנמצא בשבע ברכות של בן ספרד האם יכול לברך ז' ברכות, הנה לכאורה יש לתלות דין זה ביסוד דין ברכת שבע ברכות האם הוא עבור החתן או עבור הסועדים בסעודה, ואינו ענין למח' הרמב"ם והרא"ש מהו פנים חדשות האם הוא שמרבים סעודה בשבילו או שלא שמע הברכות, דלדעת הרמב"ם הדין הוא שחשיב פנים חדשות מי שלא שמע הברכות, וממילא בע"כ דהברכות הוא לסועדים, דהרי אפשר שאכתי סו"ס הוא לחתן, והבן, וגם בלא"ה נקטינן כדעת הרא"ש.

והנה בתבואות שור (סימן א אות נט) כתב שברכת חתנים היא עבור הנועדים ולא עבור החתן ושכן פסק בשו"ע אבן העזר סימן סא שמברכים אותם אפילו בשאין החתן אצלם, ומבואר שהברכה היא על הנמצאים, וכן נראה מדברי הרע"א (יו"ד שם על הט"ז סק"יז) לגבי ברכת אירוסין, ואלם בר"ן בכתובות שם כתב שמה שאלמון שנשא אלמנה לא מברכים אלא יום אחד, היינו כי ברכת חתנים נתקנה על שמחת לבו של חתן, הלכך בחור שלא נשא

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

עדיין דאית ליה שמחה טפי מברכים לו כל שבעה לעולם, וכן בתולה שנישאת לאלמון אית ליה שמחה טפי, לפיכך מברכין כל שבעה עכ"ד, ומבואר שהברכות נתקנו עבור החתן, וכן נראה להדיא מדברי הריטב"א (כתובות דף ח' ע"א בד"ה והוי יודע) שכתב שאין מברכים ברכת חתנים אלא במקום חופה ושיהיו שם החתן והכלה כדאמרינן בסוכה (כה:): דאין שמחה אלא במקום סעודה, וכן כתב להוכיח בשו"ת מהר"ם שיק (אבן העזר סימן צ' בד"ה והירושלמי) שכתב לתמוה על דברי התבואות שור מדברי הר"ן והריטב"א, וכתב לבאר שבאמת אין מברכים ברכת חתנים אם אין החתן שם שלשמח לבו בעינן כמבואר בדברי הראשונים שם, ומה שכתב בתבואות שור ע"פ השו"ע בסימן סב שיכול לברך אפילו אם אין החתן שם, קאי דבריו עמש"כ בשו"ע סעיף יא וסעיף יב שבני חופה שנתחלקו לחבורות אפילו אם אכלו בבתים שאינם פתוחים למקום שהחתן אוכל כולם מברכין ברכת חתנים כיון שאוכלים מסעודה שהתיקנו לחופה, והיינו טעמא משום דלא להוציא החתן בעינן אלא לאפוישי בשמחה של מצוה עכ"ד, ומבואר שהברכה נתקנה עבור הסועדים.

ואולם מדברי הנודע ביהודה אבן העזר תנינא סימן א' שכתב להסתפק לגבי נישואי חרש אם מברכין ברכות אירוסין שברכות אלו על החתן לברך, והרמב"ם בתשובה כתב שאם אחר מברך הוי ברכה לבטלה ורק החתן בעצמו יברך, והנה מנהג ישראל אינו כן והמסדר קידושין מברך, וכתב בבית שמואל שהוא מטעם שלא לבייש את עם הארץ שאינו יודע לברך ועכ"פ עיקר הברכה להוציא את החתן וכיון שהוא חרש שאינו שומע אינו יוצא בברכה זו עכ"ד.

אבל בשו"ת אגרות משה (חלק אבן העזר ח"א סימן פז בד"ה אבל) כתב שהחיוב על כל הנאספים בשעת הנישואין לברך הז' ברכות שבברכות נישואין וצריך לברך גם בחרש וחרשת כי ברכות נישואין מעולם לא ניתקנו דוקא על החתן והכלה אלא על כל המסובין בעת הסעודה והנמצאים בשעת הנישואין דכיון דחזינן שהחיוב עתה הוא על כל המסובין בסעודה דהא אף בנתחלקו בני החופה לחבורות והולכים בבתים שאינם פתוחים למקום שהחתן אוכל כולם מברכים ברכת חתנים כדאיתא בשו"ע סימן סב סי"א יעו"ש. וכן מבואר לדינא בשו"ת הרב צבי או"ח ח"א סימן מד בד"ה משא"כ, ששבע ברכות היא מצוה על הנמצאים ולא להוציא יד"ח את החתן והכלה והמצוה היא שאחד יברך בעשרה אבל לא שכל העשרה מחויבים

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

לברך, ואין צורך שהמברך יתכוון להוציא את המקדש והמקדש יתכוון לצאת יעו"ש, וע"ע בקה"י בכתובות במש"כ בזה, ובשיעורי הגר"ד פוברסקי. וכיון שהוא דין על הנאספים לכאורה נראה שבן אשכנז יכול לברך.

ואמנם בספר בית חתנים להגר"מ פנירי שליט"א (פרק יד הערה א) כתב ששמע ממרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שאין לאשכנזי לברך בכה"ג, יעו"ש. וכן הובא בקובץ מה טובו אוהליך יעקב (חלק ה עמ' יב שיו"ל ע"י הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א באות יז) בשם מרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שבסעודת שבע ברכות של בן ספרד אם זה לא בבית החתן אף שכל המשתתפים הם בני אשכנז אין מברכים ז' ברכות שהולכים לפי מנהג החתן עכ"ד.

וכן הובא בספר פניני שבע ברכות (עמ' לד) בשם מרן הגרי"ש א ששאלו בזה"ל: כעושים סעודת שבע ברכות לחתן ספרדי, ויש שם גם הרבה אשכנזים האם יכולים האשכנזים לברך שבע ברכות, שהרי אין מברכים להוציא את החתן יד"ח (וכמו שנתבאר לעיל). והשיב בזה"ל: זהו כמו שאין חתן, וכך כאן, שאצלם כנראה חסר בשמחה כשאינו בית חתנות עכ"ל, ואמנם אכתי סו"ס הרי לדברי הט"ז סו"ס הא איכא שמחה, ועייין. וכדעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל כן כתב בספר שלחן הלוי (סימן כג) שאם אין החתן נוהג לברך ז' ברכות אלא בביתו אין הבן אשכנזי יכול לברך שם ברכת חתנים, וכתב שם טעמו חדא שאל ישנה ממנהג בעלי השמחה, ועוד שאין סעודה זו אלא ארוחת רעים ולא הוקבעה לשמחת חתן וכלה.

וכן כתב לדינא בספר בית חתנים (שם) בשם מרן הגר"ע יוסף. [ויעו"ש עוד שדן בספרדי שמשתתף בשבע ברכות של אשכנזי שלא בביתו האם רשאי לברך, וכתב שלא יברך, וכתב שם שלא דמי למה שכתבו האחרונים בשו"ת ישכיל עבדי ובשו"ת יביע אומר בדין ספרדי שנזדמן לבית הכנסת של אשכנזים בתענית ציבור וכובד בעליית שלישי שצריך להפטיר בנביא לפי מנהגם שרשאי להפטיר, דהם סמכו על דברי הב"י שכתב שמה שלא נהגו להפטיר בתענית ציבור הוא מחמת טורח ציבור וא"כ אי"ז מחלוקת בהלכה, ולכן ספרדי מצטרף למנין של האשכנזים יעו"ש, ובעיקר דבריו כתב להעיר בס' ידי כהן חילוקי מנהגים (עמ' 87) שכ"ז לפי הטעם שכתב בישכיל עבדי אבל ביביע אומר שם כתב שיכול לעלות למפטיר כיון שאין בלשון הברכה וצונו והוי ברכת השבח וההודאה ואין הוא ברכה לבטלה יעו"ש. וא"כ ה"ה הכא דליכא וציוונו שפיר דמי לברך.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

ואכן בשו"ת אבני ישפה (ח"ב סימן צד) כתב, שיכול לברך ע"פ מש"כ מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"א סימן צט) בדין בן אר"י שנמצא בחו"ל ודעתו לחזור לאר"י וירד לפני התיבה ומנהגו לא לברך על הלל כדעת השו"ע בסימן תכ"ג האם יכול לברך על הלל להוציא הרבים הנוהגים לברך ידי חובתם כיון שלדעתו הוא ברכה לבטלה, והוכיח החיד"א מהגמ' בפסחים דף קו ע"א שיכול לברך, וא"כ ה"ה שבע ברכות אפשר לכבד ספרדי שיברך, אע"פ שנוהג כדעת מרן שאין מברכים שבע ברכות אלא בבית החתן יעו"ש, ועדו יש לצרף בזה שכיון שהכא השבע ברכות הם ברכות בשביל החתן לברכו, כיון דפסקינן כדעת הרא"ש ולא כדעת הרמב"ם שפנים חדשות היינו מי שלא שמע הברכות, ממילא אין בעיה שספרדי יברך את הברכות, ועוד י"ל שיש כאן עוד ספק שהרי הרבה פוסקים ס"ל שאפשר לברך בזמנינו אף שבע ברכות שלא בבית החתן].

וכן כתב לדינא בילקו"י (חו"ק עמ' רכט) שכן הוא דעת אביו מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל, ואמנם כתב שם שהיה פ"א שהביאו אשכנזי שיברך את כל הז' ברכות וההגרע"י הסכים שיברך אחר שקראו לו, כיון דסוף סוף לדידיה אין ברכותיו לבטלה, אבל אמר שלכתחילה אין לעשות כן, וכן כתב בספר הנישואין בהלכה ובאגדה (עמ' 253) ששמע ממרן הגרע"י בשיעור במוצאי שבת קודש בפרשת ראה התשמ"א שאמר כן לדינא. וכן ראיתי שהשיבו בשם הגר"צ מוצפי שליט"א שבכה"ג אין לברך שבע ברכות, וכן כתב לדינא בשו"ת ברכת אפרים (ח"א סימן יז), וע"ע בשו"ת אבני ישפה ח"ב סימן צד, ובירחון אור תורה אייר התשנ"ג עמ' תקפא בד"ה ואשר.

אבל בספר שובע שמחות כתב הגר"ש דבילצקי זיע"א, וז"ל: ושמעתי שיש ספרדים שנוהגים אז אשכנזי בברכות, ונראה דזה אפשר רק אם בסעודה ההיא השתתפו ע"י אכילת פת לפחות ששה אשכנזים, אבל בלאו הכי אין להם לכבד גם אשכנזי כיון שלשיטת המחמירים שהם חוששים לה לא נתחייבו בשבע ברכות עכ"ל, וע"ע בזה בספר שושנת העמקים חו"ק שורש ה' סימן א.

ואולם חזיתי בקובץ משנת יוסף (חלק יז) במכתבי הראש"ל (מכתב ט') שכתב הראש"ל שליט"א שאם אחד מהמסובים אשכנזי ורוצה לברך את כל השבע ברכות אין מוחין בידו, ובפרט אם המברך הוא אחד הרבנים שהחתן למד אצלם בישיבה וכדומה, ויעו"ש שכתב עוד שאם עברו וברכו את הז' ברכות גם שלא בבית חתנים יש לענות אמן אחר הברכות, שהרי בט"ז סימן

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

סב סק"ז כתב להאריך שיש לומר שבע ברכות בזמן הזה גם שלא בבית חתנים ממש ויש שהבינו שכן הוא מפרש בדעת השו"ע, ולכן משום סב"ל אין לברך שבע ברכות שלא בבית חתנים, אבל בצירוף דעת הט"ז יש לומר שרוב אשכנזי יכול לברך השבע ברכות לחתן ספרדי גם שלא בבית חתנים, וכן יש לדון להיפך, וכ"ז תלוי במח' הרמב"ם והראשונים בגדר דין פנים חדשות בשבע ברכות. עכ"ד,

ובעיקר הדעות שא"א לברך, בלקט שאלות המצויות (חלק ג' עמ' קכז) שנשאל הגרי"א דינר שליט"א האם בן אשכנזי יכול לברך שבע ברכות אצל בן ספרד או להיפך, והשיב, שלפי מנהג בני ספרד מברכים ברכת חתנים דוקא בסעודה הנערכת בבית החתן, וכן בן ספרד המשתתף בסעודת שבע ברכות של בני אשכנזי שלא בבית החתן לא יברך ברכת חתנים, אבל בני אשכנזי הנמצאים בסעודת שבע ברכות של בני ספרד יכולים לברך אף שלא בבית החתן, וביאר שם בהערה רנב, הטעם להקל בזה משום שאזלינן תמיד בתר המבורך, ולכן אם המבורך בן ספרד אפילו החתן הוא בן אשכנזי הרי כולם פטורים מלברך, ושכן הוא דעת הגרשז"א, ושכן הורו לו הגרנ"ק והגרר"ק, עכ"ד, ובעיקר מה שהביא בשם הגרר"ק שכן אשכנזי יכול לברך הז' ברכות, בספר ישמח לב (עמ' ריג) כתב ששאל להגרר"ק אם במקום שעשו סעודה לחתן מבני עדות המזרח שלא בבית חתנים ונמצא שם א' מבני אשכנזי האם יכול בן אשכנזי לברך הז' ברכות, והשיב הגר"ח דאין לעשות כן, ויל"ע מה דעת הגרר"ק לדינא.

ואמנם בספר ברכת חתנים (עמ' רעג) כתב בשם הגר"ע עטיה זצ"ל שאם יש עשרה מבני אשכנזי יכול לברך, ושם הביא בשם מרן הגריש"א שבכה"ג לא יכול לברך, ואולם בקובץ נזר התורה חלק כב עמ' קצה הובא ששמע שהנה הייתה שמועה שהגר"ע עטיה זצ"ל סובר שאפשר לתת לבן אשכנזי לברך ז' ברכות שלא בבית החתן אף שהחתן מבני ספרד, ושאל את הגרב"צ אבא שאול זצ"ל האם נכונה השמועה, וענה לו שקר וכזב, וכך היה מעשה, דהרב אברהם שרם ז"ל מנהל ישיבת פורת יוסף נשא אשה מבנות אשכנזי וערכו סעודת ז' ברכות בישיבת פורת יוסף בקטמון והיו שם רבותינו הגר"ע עטיה והגר"צ ונתנו לאחי הכלה שהיה מבני אשכנזי לברך שבעה ברכות, והגר"ע שתק וסברו העולם דמסכים עמהם דאפשר שכן אשכנזי יברך, אמנם זה לא נכון שישבתי ליד הגר"ע וראיתיו ממלמל בלחישתו לעצמו, אם מרן פסק שלא לברך איך אפשר לתת לבן אשכנזי לברך ע"כ, והיינו שהברכות שייכות

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

לחתן ומ"מ לא רצה הגר"ע למחות בשביל שלא לעורר מחלוקת עכ"ד, והביא שם שכן שמע מהגר"מ שוע שליט"א ששמע שהגר"ע עטייה זצ"ל צחק מרעיון זה לתת לבן אשכנז לברך שהרי זו חובת החתן והוא ספרדי. וכתב שכן שמע מהגר"ר אברהם טופיק שליט"א שפעם ערך סעודה בז' ימי המשתה בביתו לבתו הכלה והגר"צ אבא שאול זצ"ל בא לסעודה והגר"א טופיק נתן לאחד מבני אשכנז לברך והגר"צ לא מחה, אך אחר הסעודה שאל הגר"צ את הגר"א טפיק שאלה ומאחר שהיה קשה לו הדיבור היה קשה לשמוע במדיוק, אך היה נראה שלא ניחא ליה בהא. יעו"ש עוד.

ובעיקר האי השמועה בשם האול"צ שלא מהני, ראה בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק טז עמ' יד במדור גנוזות הובא תשובת הגר"צ אבא שאול זצ"ל מתאריך כ"ז ניסן תשל"ג, להרה"ג ישראל יפת, שכתב בזה"ל: ולענין אם לברך ז' ברכות שלא בבית חתנים שרצה לדעת איך מנהגנו הספרדים בירושת"ו, אספר עובדא שהייתי נוכח בסעודת חתן עם כבוד עט"ר מרן האון הצדיק ר' עזרא עטייה זצוק"ל, שלא הסכים שיברכו שום ברכה מז' ברכות, ומכל מקום היה נוכח בסעודה תלמיד חכם אשכנזי ולא התנגד שהתלמיד חכם האשכנזי יברך ז' ברכות כמנהגם, למרות שהחתן ורוב הציבור הם ספרדים וכו' עכ"ל, הרי לן דס"ל לאור לציון שכן אחד מבני אשכנזי יכול לברך, ואמנם איני יודע אם המקרה הנ"ל היה בסעודת שבע ברכות שהייתה בישיבת פורת יוסף או לא, ואמנם בעיקר מה שהובא בקובץ נזר התורה (שם) הרי תלי במח' הרא"ש והרמב"ם, ואף שהמנהג כמו הרא"ש שפנים חדשות היינו שמרבים בשבילו, אבל הא סו"ס פסקינן כשיטת הרא"ש שהיינו שמרבים בשבילו, ועיין עוד במש"כ בזה לעיל.

אם רוב המנין מבני אשכנז האם אפשר לברך שבע ברכות אף שלא בבית החתן

ואם רוב המנין אשכנזי כתב בספר שובע שמחות (פ"א הערה צב) שיכול לברך האשכנזי ז' ברכות, ואולם הו"ד מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בספר בית חתנים (פרק יד הערה י) שאף אם יש מנין אשכנזים אין לברך ברכת חתנים שלא בבית החתן כיון שהחתן ספרדי, וכתב שם בבית חתנים שלפי מה שהתבאר ביסוד המח' למי מברכים שבע ברכות לכבוד החתן והכלה או בשביל פנים חדשות, וכיון דלדינא נוקטים שהברכות הם לכבוד החתן והכלה וממילא יש לחוש בזה, ואולם בקונ' ידי כהן חילוקי מנהגים (עמ' 88 בהערה 178) כתב שאחד מת"ח שאל את מרן הגריש"א בעניין, וענה לו

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

שבכה"ג אפשר לברך, ואפילו שיש רק רוב מנין אשכנזים אפשר לברך שלא בבית החתן.

האם אפשר לענות אמן למי שלא מברך

והנה לעניין אמת, נראה לכאורה לומר שאפשר לענות גם מי שלא נוהג כאיזה דעה, וכמו שכתב הרמב"ם בשו"ת פאר הדור (סימן קה) שיש להקל בזה, וכה"ג כתב לדינא בביאור הלכה (סימן רטו בד"ה ואסור) שמי שנוהג כאיזה דעה ואותה דעה לא נדחתה לגמרי מן הפוסקים אף שמעיקר הדין אינו חייב לענות על הברכה, מכל מקום אין איסור אם עונה עליה, וכן כתב לדינא בשו"ת האלף לך שלמה חאו"ח סימן נז, וכן כתב לדינא בשו"ת בית נאמן ח"א או"ח סימן א, וכן כתב בנ"ד בילקו"י (חו"ק ח"א עמ' שיח) שכאן לכו"ע יכול לענות אמן אף שלענין עניית אמן אחר ברכת הלל בר"ח כתב שלא לענות אמן, מ"מ כאן יש ספק ספיקא שמא הלכה כמ"ד שמברכים ז' ברכות אף שלא בבית החתן, ושמא ההלכה כדעת הט"ז שיש לחלק בין זמנם לזמננו, אף שלענין ברכה לא מברכים, מ"מ לענין עניית אמן שאינה חמורה כ"כ עונים אחריו אמן, עכת"ד, [ויש לדון בעיקר דבריו אחר דאיכא ספק ספיקא, ממילא לכאורה נימא שמברך גם שבע ברכות] וע"ע במה שהאריך בזה בשו"ת אבני דרך חלק י' סימן יט.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

האם מותר להתפלל באולמות תפילת ערבית

בעזה"י נתעוררתי עתה לכתוב במה שנהגו העולם, לערוך תפילות ערבית, באולמות כגון בבר מצוות, וביותר באולמי חתונות, ופחמע"ה, ואולם כבר בעניין זה שמעתי מזה זמן זמנים מרה"י הגר"א הלוי סטוארט שליט"א בעמח"ס משנת אברהם, לעורר בזה שיש להתפלל בבית הכנסת, משום מעלת בית הכנסת, והאריך בזה בכמה צדדים, ועמדתי אל לבי ליישב את מנהג העולם שמתפללים באולם ולא הולכים להתפלל בבית הכנסת.

הנה במעלת בית הכנסת בגמ' בברכות דף ו' ע"א אין תפילתו של אדם שנמעת אלא בבית הכנסת שנאמר לשמוע אל הרינה ואל התפילה במקום רינה שם תהא תפילה, ופירש"י במקום רינה בבית הכנסת ששם אומרים הצבור שירות ותשבחות בנעימת קול ערב. יעו"ש. וכן ראה בירושלמי (ברכות דף ד' ע"ב) רבי אבא רבי חייא בשם רבי יוחנן צריך אדם להתפלל במקום שהוא מיוחד לתפילה ומה טעם בכל המקום אשר אזכיר את שמי אשר תזכיר את שמי אין כתב כאן אלא בכל המקום אשר אזכיר, עוד איתא במעלת התפילה בבית הכנסת בתנא דבי אליהו (פרק כא ז) כתב, מה טובו אוהליך יעקב משכונתיך ישראל כנחלים נטיו, וכי מה טיבן של נחלים אצל בתי כנסיות ובתי מדרשות, אלא לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה כך בתי כנסיות ובתי מדרשות מעלין את האדם מן הטומאה לטהרה. ע"כ.

וכן כתב בשו"ע סימן צ' ס"ט וז"ל: ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הצבור ואם הוא אנוס שאינו יכול לבוא לבית הכנסת יכון להתפלל בשעה שהצבור מתפללים וכו' וכן אם נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הצבור והוא מתפלל ביחיד אעפ"כ יתפלל בבית הכנסת, ויעו"ש בפוסקים שהטעם הוא משום מעלת התפילה בבית הכנסת. וראה עוד בערוך השולחן סימן צ' סעיף יג במש"כ במעלת תפילת בבית הכנסת ששם התפילה מתקבלת, וכן כתב במשנ"ב שם סקל"ג יעו"ש.

ואולם שיטת התוס' בע"ז דף ד' ע"ב בד"ה כיון שהסיבה שיש להתפלל בבית הכנסת הוא משום ששם מתפלל הציבור ומעלה היא להתפלל בציבור שהרי אין הקב"ה מואס בתפילתן של רבים יעו"ש, וממילא כשאין ציבור אין מעלה בבית הכנסת, ואמנם בשו"ע לא פסק כן, וכן נראה מדברי הרמב"ם בהלכות תפילה פרק ח' שכתב שאין תפלתו של אדם נשמעת אלא

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

בבית הכנסת ומוכח שהוא דין בבית הכנסת ולא בציבור, ויעו"ש עוד בלחם משנה, וכן נראה מדברי התר"י בברכות שם. ולפי"ז יש לכאורה יש מעלה להתפלל בבית הכנסת, ויש לעיי מדוע נהגו להתפלל באולם.

ואמנם עתה יצא לאור הספר החדש "שמענו כן ראינו" ובו תשובות רבן של כל בני הגולה רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בעל הדרך אמונה, בעמ' שצח שנשאל בזה"ל: המג"א סימן תרל"ט סקי"ד כתב דאף דהמחבר בס"ד שם, כתב שבסוכות יכול להתפלל בסוכה, אבל אם יש בית הכנסת יותר טוב לילך לבית הכנסת ולא להתפלל בסוכה, ולשון המג"א הוא שמתפלל בסוכה היא שיש לו מנוחה בסוכה, ומ"מ עדיף בבית הכנסת ורואים מזה מעלת בית הכנסת דעדיף, א"כ למה מקילים העולם להתפלל באולם בשעת חתונה, והשיב מרן הגר"ח שליט"א בזה"ל: מחמת שמחת חתן עכ"ד.

ובהערה 35 שם ביאר והיינו שאם כולם יצאו תפסק שמחת החתן, ע"כ, ויש לבאר דהגר"ח אזיל לשיטתיה שם בספר שהשיב שכל תפילה יש להתפלל בזמן, וממילא כיון שיש להתפלל בזמן אם כולם ילכו תפסק שמחת החתן והכלה, וממילא יש להתיר להתפלל שם, ומיהו נראה דדוקא כ"ז היכא שעושים מנין בהתחלה, אבל לעשות מנין יותר מאוחר אין לעשות.

ומיהו נראה ליישב מנהג העולם בזה שמה שנוהגים להתפלל באולם לאחר החתונה או המלך החתונה כדי שלא ישכחו אח"כ להתפלל מעריב, מחמת שהרבה אנשים מגיעים מרחוק וכו', ואח"כ יהיה קשה להם למצוא מנין ובפרט שהם עייפים וכו' לכן הקילו בזה, וכ"ש במקומות שנוהגים גם לשתות אלכוהול לשמחת חתן וכלה, ממילא יש להתפלל מעריב, [ואיני מדבר אם מנהג זה טוב או לא, כי בדרך כלל יש לנהוג בדרך הממוצעת ואכמ"ל]. ואולם ראיתי בספר אור ההלכה ח"ב פרק ב' שכתב שכיון שמקום התפילה הוא בית הכנסת ממילא אף שיש שמחת חתן וכיוצא בזה ילכו כולם לבית הכנסת ולא יתפללו בבית או באולם. ופחמע"ד שלא נוהגים כן.

וכן בקודש חזיתי לפני כמה חודשים להגאון רבי זמיר כהן שליט"א בעמח"ס שו"ת נזר הכהן ג"ח ושא"ס, שהתפלל תפילת ערבית באולם החתונה ופחמע"ה.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

והיה נראה להוסיף עוד בטעם ההיתר של מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שהרי איתא בגמ' בסוכה דף כה דחתן ושושביניו פטורים מקר"ש ותפילה, ואמנם אין הדין כך לדינא, [ויעויין עוד בזה לקמן] אבל עכ"פ הא מיהא להתפלל שם אין חסרון. אבל מ'מ' יש להזהר להתפלל במקום שאין רעש או תזמורת וכו' כדי שלא יבטל הכוונה.

וכמו כן יש לומר ביותר כיון שבדרך כלל באולמי חתונות יש חתונה כמעט בכל יום, ממילא במקום שמתפללים פחות או יותר בכל חתונה, התקדש קצת, אף שאין לו קדושת בית הכנסת, ואפשר להביא ראיה קצת ממה שדנו הפוסקים לגבי ברכת מעין שבע במלונות, וכו' ויש לחלק.

ומ"מ עיקר הערה זו שייך גם בשבתות חתן שיש שמארגנים מקום להתפלל את כל התפילות, ומקום זה לאו בית הכנסת אלא באולם בית הכנסת וכל כיוצא בזה ששם אוכלים וכו', ואמנם בכה"ג יש לדאוג שההכנות לסעודה לא יפריעו למהלך התפילה, ובכה"ג שאין שמחת חתן זה קצת יותר קשה במה נהגו להקל בזה, ויש לעיין.

ועתה ראיתי בקובץ בית הלל (חלק לד עמ' עג) שכתב לעורר הרה"ג אבנר קבץ שליט"א מח"ס שערי ברכה, במה שמארגנים בימים נוראים מנין חניכי הישיבות וכל כה"ג, ומשאילים אולם שבעיקרו הוא אולם שמחות, ויש לעורר שהרי הם מפסידים בכך מעלת בית הכנסת יעו"ש, והוא הערה נכונה, [והישובים שיישכנו לגבי תפילת מעריב באולמות, אינו יישוב להתם].

ושוב נראה לענ"ד להביא ראיה בזה מדברי האבודרהם (עמ' שסא) שכתב, ונוהגין להתפלל בבית החתן ביום הנישואין, ובאשכנזי נהגין להוסיף לכבוד החתן הודו לה' קראו בשמו ואין נופלין על פניהם וגם אין אומרים יענך ה' ביום צרה שהוא יום שמחה לחתן ולא יום צרה, וכן הוא אומר והוא כחתן יוצא מחופתו וגו' ובמקום תפלה לדוד אומר למצנח לבני קרח מפני שמדבר בענין החתן והכלה וקורא בו לחתן מלך כדאמר בפרקי דר"א החתן דומה למלך מה מלך לובש בגדי כבוד וכו' יעו"ש, הרי לן דהמנהג היה להתפלל בבית החתן משום שמחת החתן, שלא יתבטלו משמחתו.¹

¹ . ולפי"ז יש לדון במש"כ לדון בחשוקי חמד

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

וכמ"ש שיש להקל משום שישכחו אח"כ להתפלל תפילת ערבית, כן כתב לי הגאון הגדול הגר"י רצבאי שליט"א בזה"ל: כי בגלל טרדתם בשמחת החתונה, עלולים להפסיד לגמרי תפילה בציבור. עכ"ל.

וכן כתב לי הגר"ש ללוש שליט"א בעמח"ס שו"ת נשמע קולם וש"א"ס, אלעד וז"ל: עי' בב"י או"ח סי' נח ריש ד"ה מי שהוא אנוס, דמי ש"צריך להחזיק בדרך" חשיב אנוס, וכן מי ש"משכים לצאת לדרך" נחשב שעת הדחק, ע"ש. ולכן גם בנ"ד של חתונה או אירוע משפחתי, שמתחיל בסמוך יחסית לתחילת הלילה, ונגמר אל תוך הלילה שפחות מצויים מניינים, ופעמים הוא טורח גדול למקום מנין בבית הכנסת, ופעמים גם יש שסבורים להתפלל לאחר מכן ולבסוף פורח מזכרונו, ולכן בזה שמתפללים באולם מונעים את התקלות והטורח הנזכרים, ועל הרוב נחשב עבור בעלי האירוע וחלק מן המשתתפים כשעת הדחק וכמו אנוס, כמבואר בלשון מרן הב"י הנזכר בשם רבותינו. עכ"ד.

וכן כתב לי הגאון רבי בנימין חותה שליט"א, בזה"ל: אין הכי נמי ורק עושים כן במקום שיש חשש שיפסיד מנין וכדומה או זיכוי הרבים או אזכרה לאבלים וכדומה. ע"כ.

וכע"ז השיב לי הגר"ח רבי שליט"א וז"ל: כנראה שלא רוצים להכביד על הציבור, ומי שלא הספיק מתפלל שם, ובפרט שזה בציבור ולא ביחיד שבזה יש קולא יותר גם לא בבית ההכנסת, ופשוט, ועייין כף החיים סימן צ' ס"ק לא. ובפרט שלפעמים הזהירות והזרירות לבוא בזמן בחופה ובפרט לקרובי המשפחה ויש בזה חסד גדול, ובפרט בשעון קיץ שהשקיעה מאוחרת מאוד, ובשעת החתונה מסתדרים עם מנחה ועריבת במנין, וזה מצוין. ע"כ. וכן הג"ר בן ציון יעקב וואזנר שליט"א אב"ד שבט הלוי בית שמש, בנו של בעל השבט הלוי זצוק"ל, כתב לי בזה"ל: כבר ידוע מאחז"ל (מנחות צ"ט ע"ב) פעמים שביטולה זה היא קיומה, כן היא בנידון זה מכח הרבה טעמים מאד, ועל כגון זה הורה ולימד רבינו הק', איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם וכו', עכ"ד.

וכן הגאון רבי יניב נסיר שליט"א ראש בבית ההוראה מעין טהור, כתב לי בזה"ל: נכון, ויש בזה עוד בעיות בהרבה אולמות שבד"כ מצוי שם פריצות וממילא לא נכון להתפלל שם [גם כשאינן פריצות דהוי מקום מגונה]. ואם אפשר עדיף אלא שפעמים הוא שעה"ד ואפשר שבלא זה ישכח לגמרי

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

מלהתפלל הואיל ומתאחרים ויש גם שמצוי אצלם שכרות וכ"ש שאוכלים סעוד גדולה קודם תפלה. עכ"ד.

וכן כתב לי הרה"ג אברהם מרדכי יוסף מרקסון שליט"א מו"ץ בעיר אשדוד, שיש חשש שהרבה ישכחו להתפלל או יתפללו אח"כ ביחידות, וגם הרי אין לאכול לפני התפילה, לכן מקילים להתפלל תפילת ערבית באולם.

והגאון רבי נחום חנן שליט"א כתב לי בזה"ל: גם אני מעודי תמהתי על מנהג רע זה, אמנם יש לדון לכף זכות את בני המשפחה שנמצאים באולם משעה מוקדמת ואין להם אפשרות אחרת. ובכהאי גוונא אין צריך להטריח אותם לחפש בית כנסת להתפלל. אך אורחים שבאים ומיד מחפשים מניין, ולא רק שם, אלא גם בפארקים ציבוריים וחופי הים, רואים כאלה שבאים לקראת זמן התפילה ומיד מחפשים ומנסים לקבץ להם מניין, וזו רעה חולה שאין לה תמורה, שאיך אפשר להתפלל בצורה כזו, באולם עם רעש או בפארק עם כל מיני מראות למיניהם. ולענ"ד עדיף להתפלל יחיד בבית מאשר במקום כזה. עכ"ד, ואולם כ"ז היכא שמתפללים באולם אבל אם מתפללים במבואות לאולם או במקום צדדי עדיף לכאורה להתפלל שם היכא שחושש שמא אח"כ יתפלל תפילת ערבית.

והגר"מ סנדר שליט"א בעמח"ס דברי מאיר, כתב לי בזה"ל: אכן יש ענין גדול להתפלל בבית הכנסת, אך כשאנו נמצא שם מאי אית ליה למיעבד - וכמבואר בגמ' ובשו"ע שם שכתוב בכהאי לישנא "אם יש לו בית כנסת בעירו" וכדומה, דהיינו שדוקא כשנמצא בעיר יש ענין להתפלל בביהכ"נ, אבל היכא שאינו קרוב לביהכ"נ ודאי שיכול להתפלל איפה שרוצה היכן שנמצא. עכ"ד.

וכעיי"ז כתב לי ידידי הג"ר יוסף סעדו שליט"א בעמח"ס מסיני בא, נתיבות וז"ל: לפו"ר נראה ליישב שמאחר שנמצאים בתחילת הלילה באולם, מוטב להתפלל מיד מאשר להמתין עד שישבו לשיבה. ואף שיש לדון בזה מהא דקי"ל דכל היכא שיש הידור בגוף המצוה תו לא חיישינן לזריזין וכמ"ש בשו"ת יביע אומר ח"ב (חיו"ד סו"ס יח) וא"כ הכ"נ הכא, מאחר שלהתפלל בבית הכנסת יש הידור יותר, ממילא לא חיישינן לזריזין בכה"ג ורשאי להמתין. איברא, הרי שאם לא יתפללו שוב לא יוכלו לסעוד שם, שהרי כל היכא שלא התפלל ערבית וקרא ק"ש שוב אסור לו לאכול סעודת קבע. ואין לומר שימנע מלאכול, דאיכא צער גדול לראות חבריו אוכלים וימנע

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

מלאכול. ויש לומר דכל כה"ג שפיר שרינן ליה להתפלל בתחילה ולדחות הידור זה להתפלל בבית הכנסת. ועוד שפעמים שמתעכבים עד אחר חצות הלילה, וכל כה"ג אינו לכתחילה אלא בדיעבד כמבואר בסי' רלה ס"ג. וע' להגרש"ז אויערבך בהליכות שלמה (פ"ח דבר הלכה אות ג) שכתב שמוטב שיתפלל קודם חצות בישיבה, מאשר להתפלל בעמידה לאחר חצות. אמנם הגם שהיה מקום לדון בזה משום חששא זו, שדי היה לו שיקרא ק"ש. אמנם דעת המשנ"ב (סי' רלה ס"ק כד) שאף תפלת ערבית לאחר חצות לילה היא בדיעבד. ועוד שהלשון בדברי מרן (סי' צ' ס"ט) היא "ישתדל" להתפלל בבית הכנסת עם הציבור, ומשמע מדברי המשנ"ב (שם ס"ק כז) שאינו אלא השתדלות. ואפשר דקאי על תפלה בבית הכנסת ולא על הציבור. עיין באגרות משה (חא"ח ח"ב סי' כז) שכתב שאף שהלשון ישתדל, מ"מ יש בזה חיוב מדיני תפלה. אמנם אפשר דקאי ישתדל על בית הכנסת ולא על בציבור שהוא כעין חיוב ואכמ"ל. ושור"ר בס"ד שכ"כ בשו"ת מנחת יצחק ח"ז (סי' ו) והובא במשנ"ב דרשו (סי' צ' הע' 18) דקאי על בית הכנסת. ע"ש. ונמצא ע"פ דבריו שהענין להתפלל בבית הכנסת אינו חייב, אלא שצריך להשתדל לזה, ומעתה במקום שיש סיבות הנ"ל, אפשר שיש להקל. אמנם כ"ז כתבתי כחותה על הגחלים, ולפור"ר, לכן קשה לסמוך ע"ז. עכ"ד הרה"ג הנ"ל.

וכתבתי לו בזה"ל: בס"ד, לכבוד הרה"ג יוסף סעדו שליט"א א). מש"כ כת"ר שלא יכול לראות שחבריו אוכלים והוא לא, באיזה מקרה מיירי דאם מיירי בכה"ג שהוא הגיע אחרי שהם התחילו, והם התחילו לאכול לפני השקיעה, כמו שמצוי במקהלות האשכנזים אז שיתפלל תפילת ערבית קודם בבית הכנסת.

ב). ובמש"כ שמתעכבים עד חצות, יש להוסיף שיכולים האנשים לשכוח גם מלהתפלל תפילת ערבית, ושייך סיבה של שכרות.

ג). ובעיקר הדין שלהתפלל קודם חצות, יש הרבה פוסקים שכתבו שעדיף להתפלל ביחידות לפני חצות תפילת ערבית מאשר אח"כ בציבור, ובמק"א הארכת בזה.

ד). ובמש"כ שי"א שהשתדל קאי על הבית הכנסת, כל נושא זה תלוי בגדר תפילה בציבור האם הוא חיוב או לא, וראה בספר גם אני אורך מתשובתי ח"א סימן ה' יעו"ש.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

וכתב לי בזה"ל: מה ששאל באיזה מקרה מיירי, פשוט, הרי לא כולם מגיעים בהתחלה, והשאלה היתה על אותם שנמצאים מההתחלה, ולאחר מכן באים אנשים שכבר התפללו ערבית קודם שבאו לאולם. ופשוט. עכ"ד.

עוד ביאור בזה שמעתי לבאר שיתכן שיש בזה חסד עם החתן ושושביניו שלא יכולים ללכת להתפלל בבית הכנסת, וכמו שללכת לבית האבל להתפלל אע"פ שזה לא בית הכנסת מותר, כיון שזה מצות חסד וא"כ ה"ה בנ"ד.

וכעת נשאלתי מאת הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים ושא"ס וקבצים בזה"ל: חקרתי פעם האם עדיפות להתפלל בבית הכנסת, או כיון שמזדמן לו מנין באולמות שיתפלל שם, ואז יתכן שישאר עוד קצת זמן לשמחת חתן וכו'. עכ"ד, ולכאורה נראה לפי דברי מרן הגר"ק שליט"א שכל שיש בו יותר שמחת חתן שרי להתפלל באולם, וא"כ ה"ה לשאלתו.

ועוד שאלני הגאון הנ"ל בזה"ל: חקרתי פעם אם יכול להתפלל בדיעבד מול מראה שמצוי באולמות, או שיתפלל בצד אחר באולם אפילו ששם עוברים הרבה אנשים, ואולי יפריעו לו להתפלל ע"כ לשון שאלתו.

והנה באיסור להתפלל מול מראה כתב במשנ"ב סימן צ' סקע"א וז"ל: אסור להתפלל כנגד המראה, דמחזי כמשתחוה לבבואה שלו והיינו אף בעינים סתומות דכפתוחות בלאו הכי אסור משום ביטול כוונה, אחרונים עכ"ד, וכיון שכן שאסור להתפלל מול מראה, ממילא עדיף להתפלל בכה"ג במקום אחר, אלא שאם יעברו עוברים ושברים וגם יפריע לו להתפלל, נראה דבכה"ג יכול למעט גם קצת משמחת חתן וכלה כדי להתפלל בבית הכנסת מסודר. ואז יתפלל בכוונה הראויה, כן נראה לענ"ד. ויש עוד להאריך בכל זה, ואני לענ"ד כתבתי לעת עתה.²

---

2. וששאלתי להגר"ע פריד שליט"א במה שנהגו להקל להתפלל באולמות ולא בבית הכנסת, כתב לי בזה"ל: כיון שיש אנשים שישכחו אח"כ להתפלל, וכן אם לא התפללו ערבית אסור לאכול לפני כן כי זה נחשב סעודה גדולה שאסור לאכול לפני ערבית סימן רלה, ואין ביי"כ סמוך שמתפללים כרגע ערבית, לכן מתפללים באולם.

שאלת המשך: אם לאדם יש בית הכנסת ליד האולם אבל ע"י כך ימעט משמחת חתן האם ילך לבית הכנסת או שיתפלל באולם כמו כולם, וכך יותר ישמח את החתן?
תשובה: העוסק במצוה פטור מן המצוה.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

ובעיקר תפילת מעריב באולמות בעת החתונה, הראני עתה ידידי הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א במש"כ בגליון נחל אדניך זוטשקא במדור אבי הנחל ע"י הרה"ג יהושע לאננויער שליט"א שכתב לדון בבחורים שרקדו בחתונה כדי לקיים מצות שמחת חתן ובאמצע הריקודים נזכרו כעשרים בחורים שעדיין לא התפללו תפילת ערבית והלכו להתפלל במרפסת, לאחר התפילה עבר שם תלמיד חכם ואמר להם לאחר הריקודים אתם צריכים להתפלל מעריב שנית כי כעת הייתם באמצע שמחת חתן והעוסק במצוה פטור מן המצוה וממילא כיון שהיו פטורים מתפילה וקריאת שמע גם אם התפללו לא יצאו ידי חובה ויצטרכו להתפלל שנית וכמו בניו של רבן גמליאל שמבואר בתחילת מסכת ברכות שלא קראו קר"ש כל הלילה כיון שהיו עסוקים בשמחת חתן, ע"כ תורף שאלתו, ואמנם יש לדון לגופו של ענין, האם היו באמצע לשמחו אכן היו פטורים לכאורה.

ועתה (שלהי כסלו תשפ"ב) י"ל הקובץ ווי העמודים מס' 97 ושם בסימן ד' מצאתי שנשאל מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א בשאלה הנ"ל במה שהיה בחתונה שבחורים הפסיקו באמצע החתונה להתפלל תפילת מעריב ושאלו האם עלה להם התפילה כי הרי הפסיקו באמצע המצוה של שמחת חתן והייתם עסוקים במצוה שפטורים מן המצוה וממילא התפללתם במצב של פטור וממילא צריכים אתם להתפלל עוד פעם ולחזור על קר"ש, והשיב שם שהנה איתא בריש מסכת ברכות שבניו של רבן גמליאל היו בבית המשתה ולא קראו קריאת שמע ושאלו את אביהם רבן גמליאל מה לעשות ואמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבים אתם לקרות, וכתב בפני יהושע בברכות דף ט' ע"א שלכן לא קראו קריאת שמע בבית המשתה כיון שהיו עסוקים במצוה לפי ששובינים של חתן היו והיו פטורים מקריאת שמע.

עוד שאלה בענין זה: נשאלתי מהגה"צ רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א שמתפלל באולם ויש לו אפשרות להתפלל מול מראה או במקום שאנשים עוברים ויבוא להסחת הדעת היכן יתפלל?

תשובה: יתפלל מול מראה בעצימת עינים עיין סימן צ'.

שאלת המשך: במשנ"ב סקע"ד כותב שלא מהני עצימת עינים, ונראה שהוא אפילו בדיעבד?

תשובה: בדעת תורה מתיר בשעת הדחק אם עוצם עיניו וכיון שמקום השני הוא מקום שעוברים בו אנשים ואינו יכול לכוון לכן עדיף שיתפלל בעצימת עינים מול מראה וכמובן שעדיף להתפלל במקום אחר.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

וכן כתב בתרומת הדשן (סימן ז) זכורני בימי חורפי בחתונה אחת בת תלמיד חכם מופלג וזקן והוא וכמה תלמידי חכמים אחרים היו מסובין באותה סעודה והגיע שעת המנחה בסוף זמנה, ואכלו וסעדו לפנייהם ולא התפללו רק אחד עמד להתפלל על השולחן, ואחרים תמהו עליו, וכשהגיע הדברים לפני אחד מהגדולים שלא היה שם אמר אילו הייתי שם הייתי סומך בפשיטות אהא דתניא בסוכה דף כה ע"ב דשושבינין ובני החופה פטורין מן התפילה.

וכתב שכבר בשו"ת תשובות והנהגות ח"ה או"ח סימן רו כתב, שיש מפסיקים בחתונה להתפלל מעריב באמצע הריקודים ותמוה שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, ושמעתי שהגר"ד פוברסקי זצ"ל הורה לבחורים שהתפללו מעריב באמצע חתונה שיחזרו ויקראו קר"ש שחשש שלא יצאו יד"ח קר"ש כראוי, כיון שהפסיקו שלא כדין. [א.ה. ושם הוסיף בסו"ד לדינא ששמע מצדיק אחד זצ"ל שאפילו לדידן שאנו מפסיקים לדבר הרשות ואין לנו פטור דעוסק במצוה וכמ"ש מ"מ פטור מלהפסיק כדי להתפלל בציבור, ואולי אסור אפילו להפסיק לזה, ויעושו עוד שהאריך עוד בדיני עוסק במצוה פטור מן המצוה אבל לא פסק ליה בסכינא חריפא].

והאריך שם עוד במחלוקת הט"ז יו"ד סימן שמא סק"ה והש"ך אם העוסק במצוה נחשב לאנוס וצריך להשלים או לא, ויעו"ש שכתב שהכא יש לדון האם בחורים שרוקדים בחתונה נקראים שעוסקים במצוה שפטורים מן המצוה, והנה איתא במסכת סוכה דף כה ע"ב חתן והשושבין וכל בני החופה פטורין מן התפילה ומן התפילין וחייבין בקריאת שמע משום רבי שילא אמרו חתן פטור והשושבינין וכל בני החופה חייבין, ופירש"י שתנאים אלו אינם וסברים דין זה של עוסק במצוה פטור מן המצוה ולכן פטורין מן התפילה דבעינן כוונה ומן התפילה משום דשכיחא שכירות וקלות ראש וחייבין בקריאת שמע דמצות כוונתה אינו אלא פסוק ראשון, ויכולים ליישב דעתן שעה קטנה כדי לקרוא פסוק ראשון, ומשום ר' שילא אמרו חתן פטור מקריאת שמע דטריד ושאר בני חופה חייבין גם בתורה וגם בתפילה וגם בתפילין. ולפי שיטת רש"י לשיטות שעוסק במצוות פטור מן המצוות כולם פטורים מכל המצוות כי העוסק במצוה פטור מן המצוה.

אמנם דעת הרא"ש (סוכה פרק ב' סימן ח) שגם התנאים האלו סוברים שהעוסק במצוה פטור מן מצוה ומה שסבר רבי שילא שפטורים ולא משום דעסיקי במצוה ניניהו, דא"כ אפילו מקר"ש נמי נפטרי, אלא ודאי לא מיקרו

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

עוסקים במצוות והא דפטירי מתפלה לפי שמתוך שמחתן אי אפשר להם לכוין להתפלל משום דשכיחי בחופה שמחת וקלות ראש.

וכתב שם הגר"י זילברשטיין שלכאורה יש לעיין מדוע המשמחים את החתן לא נקראים שעוסקים במצוה, וכתב שבב"ח (או"ח סימן לח) כתב לתרץ שלא נקראים עוסק במצוה אלא עוסק במלאכת מצוה כגון עושה סוכה ולולב אבל מה שעוסק לשמח את החתן אין זה עוסק במצוה. ובקרבן נתנאל (שם אות ה) כתב לתרץ שאף שעוסקים במצות שמחת חתן וכלה מ"מ יוכלו לקיים שתיהן דזמן תפילה לחוד וזמן שמחה לחוד. [א.ה. והיינו להתפלל מעריב לפני החופה, או יותר מאוחר]

ומ"מ הרי לדינא כתב בשו"ע או"ח סימן לח ס"ז שחתן ושושביניו וכל בני חופה פטורים משום דשכיח שכרות וקלות ראש, וכתב במשנ"ב שם סקכ"ג בשם שו"ת הרמ"א סימן קלב שהאדינא שאף שהחתן חייב בקר"ש ותפלה ממילא חייבין החתן וכל בני החופה גם בתפילין יעו"ש, ואמנם במג"א כתב לצדד כדברי השו"ע שפטורין מתפילין בעת המשתה וגם לגבי תפילה היקל כדעת רש"י לפטור בעת המשתה לא הפסיד אם החתן מיסב אצלם דאז הוי מצוה, אבל מדברי הגר"א לא נראה דידש להקל בזה, וכן בברכי יוסף כתב שמצינו שפשט המנהג כמו הרמ"א שהחתן וכל סייעתו קורין ומניחין תפילין ומתפללין מיום הראשון עד יום השביעי. [א.ה. עוד טעם בזה כתב במחצית השקל שם סק"ז שיש לחלק בין זמן הש"ס שחתן ושושביניו לא היו מניחין תפילין ביום החופה עד יום השביעי לפי שהיו מכוונים הרבה ובזמן כזה אינן יכולים לכוין, משא"כ בזמן הזה שבעוה"ר בכל פעם אין אנו מכוונים לכן החתן ושושביניו וכל בני החופה מחוייבים להניח תפילין ולהתפלל. עכ"ד].

ועוד הוסיף בזה מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א שכיום שנתפשט המנהג שעושים באמצע החתונה תפילת מעריב ואין חוששין לעסוק במצוה והטעם משום שהיום אין המסובים עסוקים בשמחה בכל מהותם וגם יכולים ואם מקבלים שיחת טלפון מפסיקים באמצע לענות ולא תהיה כהנת כפונדקית, שיענה לטלפון ולא יתפלל, ולכן נוהגים כהיום להתפלל גם באמצע החתונה. עכ"ד מרן הגר"י ז"ל וממילא א"ש במה שנוהגים להתפלל אף באמצע החתונה, [ויש להוסיף דכ"ש היכא שמתפללים היכא שהחתן והכלה בחדר יחוד]. וע"ע בכ"ז בספר תל תלפיות ב"ח בדיני עוסק במצוה.

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

אם צריך לעשות תפילת מעריב לפני החופה מדין תדיר קודם

ומענין לענין באותו ענין, בזמן תפילת מעריב בחתונה האם יש לעשות את תפילת מעריב לפני החופה מדין תדיר קודם, ראיתי בגם אני אודך תשובות הגרמב"כ דדון שליט"א חלק א' חלק אבן העזר סימן ב' שנשאל ע"י הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בכה"ג שמתאחרת החופה האם צריך החתן להקדים תפילת ערבית לתדיר ושאינו תדיר קודם או דלמא שימתין להתפלל אחרי החופה, והשיב, שהנה כתב באשגת אריה (סימן כב) שהכלל תדיר ושאינו תדיר קודם, לא שייך אלא בשתי מצוות חיוביות המוטלות על האדם בדרגה שווה כגון ששניהם מה"ת או שניהם מד"ס אבל במצוה דרבנן שאינה תדירה ייכול להקדים עשייתה לפני מצוה דאורייתא התדירה דהו"ל כדבר ברשות לגבי מצוה ולא שייך בזה דין קדימה, וכן כתב בשו"ת מהרי"ץ דושינסקי סימן לב, ובשו"ת יחוה דעת ח"א סימן מו, וא"כ תפילת ערבית הוה חובה וכמ"ש הרמב"ם בפ"א מהל' אישות הלכה א' וב', וממילא מה שהחתן ירצה יעשה עכ"ל ד"ד ומ"מ המנהג בהרבה מקומות לעשות תפילת מעריב לפני החופה, וגם אחרי החופה, מחמת שיש אנשים שמגיעים באמצע החופה. ופחמע"ד.

וכן האריך בזה בגם אני אודך תשובות הגר"י רוט ח"א סימן מב שהאריך האם שייך לומר דין תדיר קודם או לא, וכתב להוכיח מדברי הגר"ח מבריסק לגבי פדיון הבן שלא שייך לומר תדיר קודם שיש פדיון הבן שהרי יש לו חוב ממוני וכמו שהביא דברי הגר"ח בשו"ת תשובות והנהגות ח"ד בהערות על הגר"ח סימן קכז, ואמנם לענ"ד לא הבנתי מה שייכות דבריו להכא דהכא החו"ק אינו חוב ממוני, ומ"מ כתב שם באות יא שהמנהג פשוט שמתפללים תפילת מעריב קודם החופה וכמו שמבואר בטור אור"ח סימן רלב שאין לאכול סעודה גדולה כמו נישואין, וכמו שכתב שם ברמ"א ס"ב, ולכן מקדימים להתפלל לפני החופה, וכתב לתמוה על מש"כ בשו"ת ב"ח הישנות (סימן קיט בד"ה ותו איתיה) שכתב בזה"ל: וגם המנהג פשוט דעושין הנשואין בין מנחה למעריב או אחר ערבית עכ"ל, שהרי סו"ס כיון דהוא סעודה גדולה ממילא צריך להקדים התפילה.

והנה הגר"מ גרוס שליט"א בספר כלולות חתנים (עמ' יד) כתב, אם הוא תך חצי שעה זמנית לצאת הכוכבים לא יתחילו בסעודה עד שיתפללו תחלה

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

מעריב כאשר הזמן דוחק וקשה להמתין יעמידו שומר שהוא עצמו לא יטול ידיו לסעודה ויכולים לאכול כשמעמיד שומר שיזיכרו להתפלל ערבית יכולים לאכול גם כשהגיע זמן קריאת שמע ותפלת ערבית יעו"ש עוד, ומדבריו נראה דיש להתפלל מעריב משום הסעודה ולא משום החופה. [ובעיקר מש"כ שם שמהני שומר ראה בהערה שכתב שהיום אפשר שבזמנינו לא שכיח שכרות ולהכי מהני שומר, ואמנם יש לעיין בעיקר דבריו דגם היו שכיחי שכירות].

ואולם עתה חזיתי בספר עולת שיחי ח"א סימן יב שהאריך בכ"ז והעלה לדינא שיש לחוש שלא לעשות חו"ק קודם תפילת מעריב. יעו"ש באריכות בכ"ד, שהביא מדברי הפוסקים שעדיף לעשות מצוה דרבנן תדירה ממצוה דאורייתא שאינה תדירה.

עשיית מלאכה במוצאי שבת מכתב לספר הליכות משה

בס"ד

יום ב' זאת חנוכה תשפ"ב

לכבוד הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך
ושא"ס

שלו' וברכה

קבלתי הספר הליכות משה ובו פסקי הלכות מאת מרן רבי משם הלברשטאם
זצוק"ל בעל הדברי משה, ואהיות וא"א להפטר בלא כלום

ראיתי במה שהובא בעמ' שג שנהג שלא לכתוב במוצאי שבת, אבל שהיה צריך לכתוב דברים דחופים כתב רק לאחר שעשה סעודת מלוה ומלכה, ובעיקרא האי דינא ציינו שם בהערה יט עמש"כ בלבוש סימן רצט ס"י אמרו חז"ל כל העושה מלאכה במוצאי שבת ויו"ט קודם הבדלה אינו רואה סימן ברכה לעולם, ובאליה רבה שם סעיף כג כתב שנהגו הועלם שלא לעשות מלאכה כל מוצאי שבת יעו"ש, ובספר לקט יושר עמ' נח כתב על רבו בעל התרומת הדשן שנהג שלא לכתוב במוצאי שבת אפילו לעצמו, ומ"מ ציינו שבדברי תורה שפיר דמי יעו"ש, ולפי"ז אני נוהג בעצמי לכתוב דברי תורה

קובץ באר התורה (קנ) פרשת ויחי

אפילו לפני הבדלה, כדי שלא לשכוח אותם, וכן שמעתי על הרבה גדולים וצדיקים שכותבים ישר במוצאי שבת קודש שלא לשכוח הד'ת שהתחדשו להם במהלך השבת, ובפרט שיש ענין לחדש חידו'ת בשבת קודש.

ולפני כמה חודשים כת'ר הראה לן הספר ערכי חוקי חיים שבת קודש שי'ל מחדש בהאי שתא לע'נ של כ'ק האדמו'ר משומרי אמונים בעל החוקי חיים זיע'א ע'י אביו של כת'ר הגה'צ רבי אלחנן דוד רבינוביץ שליט"א במו של המעדני השולחן זיע'א, ושם באות כה הובא, שבכל ששת ימי המעשה יש ענין של יום ולילה לא ישבותו (בראשית ח כב) גם לבני ישראל וגם לרבות התלמידי חכמים אשר תורתן אמונתן שמלאכתם נעשית ע'י אחרים כמבואר בברכות דף לה ע"ב כיון שתלמידי חכמים הם בחינת שבת גם בימי החול כדאיתא בתיקוני זוהר כא דף מו ע"א עכ"ז צריכים לעשות מלאכה קלה בימות החול לצורך תיקון הל"ט מלאכות לתקן ל"ט קללות שנתקללו בחטא אדם הבראשון כמבואר בזוה"ק פרשת פנחס דף רמג ע"ב, ועוד כתב שם באות כ"ו ששמע מפי אביו זיע'א שאמר לו מורו ורבו הגה"ק מבלאזוב זיע'א בעל צבי לצדיק שבכל מוצאי שבת ישתדל לעשות איזה מלאכה כל שהוא כגון הדלקת הנר וכדומה, ובע"כ שהוא כמו שביאר שהוא תיקון ל"ט מלאכות בפועל, עתכ"ד.

והנה בעיקר הדין שיש לעשות מלאכה במוצאי שבת קודש היה נראה לומר הטעם בזה, להורות שהוא עתה מוצאי שבת קודש, ואמנם זה לכאורה עושים כבר בהבדלה שמדליקים את האש במוצ'ש, ויל'ע עוד בכ"ז אם הוא לדינא. אבל נראה שיוצאים בכ"ז ע'י קיפול הטלית במוצאי שבת, וכמו שכתבו בפוסקים להתעסק מיד במוצאי שבת בדבר מצוה, וממילא יוצא דגם עושה מלאכה וגם דבר מצוה.

ורציתי עוד להאריך ולהוסיף עוד על הספר הליכות משה, והזמן קצר והמלאכה מרובה.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול